

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

Dějiny cestovního ruchu ve středověku

bakalářská práce

Autor práce: Petra Kratochvílová

Vedoucí práce: RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc.

Jihlava 2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Petra Kratochvílová
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Cestovní ruch
Název práce:	Dějiny cestovního ruchu ve středověku
Cíl práce:	Studiem archivních materiálů a historické literatury zjistit nejstarší formy turismu ve středověku.

RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc.
vedoucí bakalářské práce

RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.
vedoucí katedry
Katedra cestovního ruchu

Abstrakt

KRATOCHVÍLOVÁ, Petra: Dějiny cestovního ruchu ve středověku. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce: RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2019.

Teoretická část této bakalářské práce se zaměřuje obecně na vývoj cestovního ruchu, na prvopočátky cestování, jeho formy a podrobněji na MICE turismus. V praktické části se bakalářská práce zabývá pojmem středověk jeho periodizací a významných událostí, cestováním ve středověku. Dále pak uvedením konkrétních případů pracovních a diplomatických cest panovníků a dochovaných archivních záznamů z Jihlavy. V této části je v některých kapitolách fotografická dokumentace.

Klíčová slova

Cestovní ruch; Formy turismu; Historie; Středověk; Cesty panovníků

Abstract

KRATOCHVÍLOVÁ, Petra: History of Tourism in the Middle Ages. Bachelor thesis. Polytechnic College Jihlava. Department of Tourism. Thesis supervisor: RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc. Degree of professional qualification: Bachelor. Jihlava 2019.

The theoretical part of this thesis focuses on the development of tourism, on the beginnings of traveling, its forms and on MICE tourism in general. In the practical part the bachelor thesis deals with the concept of the Middle Ages its periodization and important events, traveling in the Middle Ages. Furthermore, by mentioning specific cases of working and diplomatic journeys of monarchs and preserved archival records from Jihlava. In this section, some chapters contain photographic documentation.

Key words

Tourism; Form of Tourism; History; The Middle Ages; Royal Travels

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou mé bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 19. dubna 2019

.....
Podpis studenta/ky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc. za odborné vedení, konzultace, cenné rady a věnovaný čas při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině a příbuzenstvu za celkovou podporu při studiu a dále také pracovníkům archivu v Jihlavě.

Obsah

Seznam použitých zkratek	11
Úvod.....	12
Motivace	13
Cíl práce	13
1 Teoretická část (Metoda a materiál) / Současný stav problematiky	14
1.1 Cestovní ruch	14
1.2 Prvopočátky cestování – Pravěk, Starověk, Antika	15
1.3 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu.....	16
1.4 Definice CR.....	16
1.5 Formy a druhy cestovního ruchu.....	17
1.6 MICE turismus	18
1.7 Vymezení pojmů u MICE turismu	19
2 Výzkumná část (praktická část)	21
2.1 Středověk – vymezení pojmu	21
2.2 Periodizace středověku.....	22
2.3 Představa o středověkém světě.....	23
2.4 Jak se cestovalo ve středověku.....	25
2.4.1 Důvody cestování	26
2.4.2 Období cestování	26
2.4.3 Přeprava nákladu a lidí	26
2.4.4 Rychlost cestování	27
2.4.5 Dorozumívání na cestách.....	28
2.4.6 Dopravní ulehčení.....	29
2.4.7 Prozkoumávání země.....	30
2.4.8 Pohostinnost a hostince.....	31
2.5 Pracovní a diplomatické cesty ve středověku	34
2.5.1 Jan Lucemburský (1296-1346) – Lucemburský hrabě, král polský a český 34	
2.5.2 Karel IV. (1316-1378) – Český král a císař Svaté říše římské	35
2.5.3 Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi	39
2.5.4 Cesty manželek panovníků	44
2.5.5 Koncily v pozdním středověku	45
2.5.6 Archivní materiály z Jihlavy	48
2.5.7 Jednání o kompaktáta v Jihlavě 1436	49
2.5.8 Králové v Jihlavě a zemské sněmy	51

3	Diskuze	52
	Závěr	53
	Seznam použité literatury	55
	Literatura.....	55
	Internetové zdroje	56

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Cestovní ruch (zpracováno dle Gúčík, 2001)	14
Obrázek 2 - Evropa po roce 500 (Atlas českých dějin, 2004)	21
Obrázek 3 - Kruhová mapa světa Pietra Vesconta z roku 1320 (cartographc-mages.net)	25
Obrázek 4 - Cestopis Milion od Marca Póla ze 13. století	25
Obrázek 5 - Nejstarší kamenný most v Čechách ze 13.století v Písku na konci Zlaté stezky z Passova (Dějepis pro střední školy, 2004).....	30
Obrázek 6 - Nejstarší benediktínský klášter Monte Cassino z roku 529 (Dějepis pro střední odborné školy, 2004)	32
Obrázek 7 - korunovace Karla IV. železnou lombardskou korunou v Miláně, ilustrace ze Sercambiho kroniky města Lucy (Karel IV., 2016).....	37
Obrázek 8 - Karel IV. slavnostně vjíždí do Cambrai, Velké kroniky Francie, 1455-1460 (Karel IV., 2016).....	39
Obrázek 9 - Přísaha knížat před císařem v majestátu 1386 (Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi,2012)	40
Obrázek 10 - Text přísahy vykonávané Vratislavskými králi Ladislavovi roku 1454 (Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi,2012)	40
Obrázek 11 - Schématické znázornění průběhu hodovací cesty roku 1438 (Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi, 2012)	42
Obrázek 12 - Císař Zikmund Lucemburský potvrzuje Jihlavským všechna privilegia, která jim byla udělena, pečeť vydavatele (Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě, 1991)	49
Obrázek 13 - Kompaktátní desky původně umístěné na zdi kaple Božího těla na Novém městě pražské na paměť čtení kompaktát v roce 1437, nahoře český text, dole latinský text (Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě, 1991)	51

Seznam tabulek

Tabulka 1- Etapy vývoje cestovního ruchu	16
Tabulka 2 - Členění cestovního ruchu podle Ministerstva pro místní rozvoj ČR	18
Tabulka 3 - Základní členění MICE produktu.....	19
Tabulka 4 - Ranný středověk 5.-11.století.....	22
Tabulka 5 - Vrcholný středověk 11.- 14. století	22

Tabulka 6 - Pozdní středověk 14.-15.století	23
Tabulka 7 - Rychlost cestování.....	28
Tabulka 8 - Panovnické listiny vydané v Jihlavě související s cestou přes Jihlavu	48

Seznam použitých zkratek

CR	Cestovní ruch
MICE	Setkání, incentiva, kongres/konference, výstavy/akce
WTO	Světová organizace cestovního ruchu
AIENT	Mezinárodní asociace vědeckých pracovníků v cestovním ruchu
ČR	Česká republika
UIA	Unie mezinárodních sdružení
stol.	Století
př. Kr.	Před Kristem
n.l.	Našeho letopočtu
km	Kilometr
km/h	Kilometr za hodinu
např.	Například
atd.	A tak dále
tzv.	Tak zvaný
tj.	To je
apod.	A podobně

Úvod

Středověká představa o světě a cestování byla vnímána jako značně omezená. V tomto období měli lidé strach z poznávání něčeho nového, k tomu přibýly určitá rizika na cestách a značné nepohodlí a celkově to vedlo ještě k většímu potlačování cestování. Přispělo k tomu také málo znalostí o geografii, málo dochovaných cestopisných listin, map a chyběly nové poznatky ze světa a prozkoumaných oblastech. Přesto se v období středověku setkáváme s cestováním, které ovlivnilo celkový vývoj společnosti. Cestování nedosáhlo v této době přílišných změn, avšak se toto téma jeví jako značně zajímavé.

Jako vědecká disciplína nemá cestovní ruch nejen u nás, ale ani ve světové literatuře souborně zpracované dějiny. V českém prostředí na toto téma není příliš mnoho zpracovaných titulů. Během studia tohoto tématu jsem se setkala s titulem od německého historika Norberta Ohlera *Cestování ve středověku* a dále pak od Michala Borovičky *Velké dějiny země Koruny české*. Mojí základní metodou bylo studium české historické literatury i studium archivních písemností z daného období. Stěžejními publikacemi při zpracování této práce byly tituly: *Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavy*, *Malé dějiny koncilů*, *Karel IV – rytíř, poutník, král, císař*, *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy* a další.

Tématem této bakalářské práce je historie cestovního ruchu ve středověku se zaměřením na nejstarší formy turismu. Práce analyzuje středověké cestování, jeho způsoby, hlavní motivy, dorozumívání, rychlost a dále seznamuje s jednou formou turismu, která se jeví jako protoforma formy cestovního ruchu pocházející ze starší doby.

Práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První kapitola řeší cestovní ruch z obecného hlediska – definice, formy a druhy, předpoklady pro rozvoj. Dále do této části spadají i prvopočátky cestování a MICE turismus s vymezením jeho pojmů. V druhé kapitole pro jednodušší představu a pochopení se zaobírám středověkem, jeho periodizací a pohledem na cestování ve středověku, který je např. znázorněn na mapě či cestopisem. V podkapitole je jedna z nejdůležitějších částí celé bakalářské práce, která se týká konkrétních případů diplomatických a pracovních cest panovníků. Do této podkapitoly patří koncily, holdovací cesty českých panovníků, zemské sněmy, kompaktata a další významné politické události. Tato část je doprovázena historickou obrazovou dokumentací.

Motivace

Zvolením tohoto tématu bakalářské práce bylo především prohloubit si vědomosti o počátcích vývoje cestovního ruchu a získat podrobnější informace o cestování ve středověku. Dále jsem si toto téma vybrala z důvodu vřelejšímu vztahu k humanitním oborům.

Věřím, že získané poznatky se jeví jako zajímavé a přispějí k rozvinutí znalostí o vývoji cestovního ruchu a cestování ve středověku.

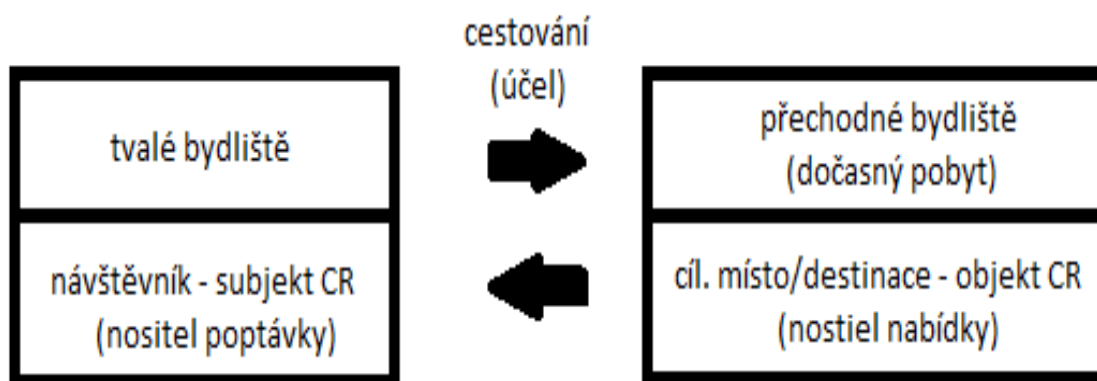
Cíl práce

Cílem bakalářské práce je postupným studiem historické literatury především týkající se cestováním ve středověku a archivních materiálů z města Jihlavy zjistit nejstarší formy turismu ve středověku, se kterými se můžeme jako protoformy všech forem turismu setkat již v antice.

1 Teoretická část (Metoda a materiál) / Současný stav problematiky

1.1 Cestovní ruch

V současné době je cestovní ruch pro mnoha lidí, kteří žijí především ve vyspělých státech běžnou součástí jejich života. Uskutečňuje se zpravidla ve volném čase, kdy lidé opouštějí dočasně svá trvalá místa bydliště a za účelem rekreace, poznání nových míst a kultur, setkávání s novými lidmi, ale také z důvodu odpočinku. Jedním z dalších důvodů cestování je i stereotyp v životě lidí. Cestování umožňuje člověku uspokojovat jednu ze specifických potřeb jako je např. potřeba klidu, pohybu, relaxace či poznání při čemž trvalé bydliště nemůže uspokojovat takovéto potřeby. Každý občas chce uniknout od každodenních povinností a starostí. V dnešní uspěchané době lidem velice pomáhá změna prostředí, a tudíž i přispívá k upevnění zdraví a pocitu volnosti či spokojeného života.

Obrázek 1 - Cestovní ruch (zpracováno dle Gúčík, 2001)

Cestovní ruch patří stále více k rozvíjejícím se oborům a je i výrazným ekonomickým činitelem. Je významným sektorem národního hospodářství a v zemích, které mají plně rozvinutý cestovní ruch tvoří důležitou složku hrubého domácího produktu. Jeho formování datujeme na přelomu 19. a 20. století. V celé řadě se v něm prolíná několik vědních disciplín jako je např. ekonomie, ekologie, geografie, demografie, klimatologie, právo a mnoho dalších.

1.2 Prvopočátky cestování – Pravěk, Starověk, Antika

Před novodobým cestovním ruchem existovaly již vzdálené formy cestování. Lidé cestovali z různých důvodů. Mezi hlavní patřily cesty obchodní, náboženské, poutní objevitelské, pracovní, poznávací a rekreační. Odborná literatura je důkazem, že lidé cestovali již od pravěku, kdy se uskutečňovaly lovecké cesty za obživou. K pozdějšímu rozvoji cestovního ruchu patřilo Středomoří se svými prvními vyspělými civilizacemi a raným rozvojem mořeplavectví. Cestování pro poznání bylo objeveno již u starých Egyptanů. Tento národ uskutečňoval i cesty na posvátná místa. (Rux, 2014)

Féniciáné podnikali objevné a obchodní cesty, na které navázali Řekové. V předkřesťanské době především v Řecku vznikl velký zájem o vzdělávací cesty. Za nejstarší organizovanou akci turismu jsou považovány první olympijské hry, které se konaly v Řecku v roce 776 na počest boha Dia a od té doby se opakují každé čtyři roky. Herodotos (485-425 př. n. l.) se stal známým, vynikajícím pozorovatelem a řeckým dějepiscem. Při svých cestách si vedl zápisky a díky tomu se dochovaly první popisy cest do Středomoří konkrétně do Aeskulapova chrámu v Epidauru a do věštírny v Delfách. Za nejvýznamnějšího řeckého cestovatele je dodnes uznáván Pýtheas z Massilie, který pocházel ze 4. stol. př. n. l. Ten obeplul Británii, doplul až k Islandu a k pobřeží Norska. Cestování mělo velký význam v Římské říši (753 př.n.l. – 476 n.l.), již v této době existuje rekreační a zdravotní turismus. Bohatší vrstva především v letním období cestuje do sídel, které leží u moře, a to za účelem odpočinku. Vznikají i mořské lázně, který mají název např. Ostria či velmi světoznámými i populárními byly sirné lázně v Neapolském zálivu, ke kterým patřily i lázeňské domy s promenádami. V té době to byly největší termální lázně. Jedni z nejbohatších se pak vydávají i na rekreaci např. na pláže do Řecka či Egypta. K cestování přispěly i vojenská tažení. Z těchto důvodů se stále rozšiřovaly cesty a vytvářely silniční sítě. Césarovy vojenské cesty významně přispěly k rozšíření poznatků a pohledů na Evropu té doby. V antice vznikaly i první psané cestovní příručky a vytvářely se i mapy. V této době lidé převážně cestovali pěšky až vyšší vrstva si mohla dovolit cestovat např. na koni či vozem. Cestovatelé mohli přenocovat v jednodenních ubytovnách a pokud se potřebovali ubytovat na delší dobu mohli využívat tzv. hospic. Dále mohli využít i služeb jako bylo malé občerstvení, nakrmení zvěrstva či opravy vozů. (Rux, 2014)

Do prvopočátků cestování zahrnujeme i všechny tři fáze středověku, ale vzhledem k tématu bakalářské práci, toto celé období se zaměřením na historii cestování popisují podrobněji v samostatné kapitole.

Tabulka 1- Etapy vývoje cestovního ruchu

Etapa	Období	Charakteristika CR
I.	5. stol. před n.l. až 16. stol. n. l.	Prvopočátky
II.	Od 17. stol. až do 1. poloviny 19. stol.	Cestování
III.	Přelom 19. a 20. stol. do roku 1989	Novodobý CR
IV.	Po roce 1989 až po současnost	Současné období

Zdroj: (Linderová, 2015)

1.3 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu

Vznik a rozvoj novodobého cestovního ruchu však předpokládá (Gúčík, 2001):

- Možnost svobodného pohybu lidí
- Existenci primární nabídky, která je základem tvorby produktu jako předmětu spotřeby v cestovním ruchu
- Takový stupeň technického, ekonomického a sociálního rozvoje, který má za následek postupné zkracování fondu pracovní doby a prodlužování fondu volného času
- Takový stupeň uspokojení základních životních potřeb, kdy vzniká možnost uspokojovat i méně nezbytné potřeby, kam řadíme i cestovní ruch a výstavbu potřebných dopravních, ubytovacích, pohostinských, sportovně-rekreačních a dalších zařízení pro cestovní ruch

1.4 Definice CR

Během celého vývoje cestovního ruchu se vytvořily různé definice. Z pohledu teorie a praxe je pak velmi obtížné jeho jednotné definování.

Za mezník pro zkoumání a definování cestovního ruchu je považována definice švýcarských profesorů **W. Hunzikera a K. Krapfa**. V roce 1492 vydali dílo ve kterém

můžeme najít ucelenou teorii cestovního ruchu a jeho definici. Cestovní ruch definují jako „souhrnné označení vztahů a jevů, vznikajících na základě cesty a pobytu místě cizích osob, pokud se pobytem nesleduje usídlení a pokud s ním není spojena žádná výdělečná činnost“. (Indrová, 2004)

Cestovní ruch dle WTO (Světová organizace cestovního ruchu) definujeme „činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem trávení volného času a služebních cest“. (Gúčík, 2001)

Cestovní ruch dle AIEST (Mezinárodní asociace vědeckých pracovníků v cestovním ruchu) znamená „souhrn jevů a vztahů, které vyplývají z cestování nebo pohybu osob, přičemž místo pobytu není trvalým místem bydlení a zaměstnání“.

Cestovním ruchem rozumíme soubor činností zaměřených na uspokojování potřeb souvisejících s cestováním a pobytem osob mimo místo trvalého bydliště a obvykle ve volném čase. Jejich cílem je odpočinek, poznávání, zdraví, rozptýlení a zábava, kulturní a sportovní vyžití, služební cesty, tj. získání komplexního zážitku. (Gúčík, 2010)

1.5 Formy a druhy cestovního ruchu

V cestovním ruchu se setkáváme s různými formami a druhy turismu, které mají své významné postavení. Dle dostupné odborné literatury existuje mnoho nejrůznějších členění a názorů. V praxi však dochází k prolínání obou hledisek a dle autorů není zřejmé, co lze považovat za formu a druh cestovního ruchu. Formy od druhů turismu lze rozlišovat dle motivace k účasti na CR a na základě otázky „Proč návštěvníci cestují? “. Naopak u druhu CR si můžeme položit otázky „Kam se cestuje?“, „Na jak dlouho se cestuje?“ a mnoho dalších. Cestovní ruch lze členit dle následujících kritérií. (Indrová, 2004)

- Převažující motivace účasti na cestovním ruchu
- Místo realizace
- Vztah k platební bilanci státu
- Délka pobytu
- Způsob zabezpečení cesty a pobytu
- Počet účastníků

- Způsob financování
- Věk účastníků
- Převažující prostředí pobytu
- Ostatní kritéria

Tabulka 2 - Členění cestovního ruchu podle Ministerstva pro místní rozvoj ČR

Druhy cestovního ruchu	Formy cestovního ruchu	Typy cestovního ruchu
- podle místa realizace - podle původu návštěvníků - podle vlivu na platební bilanci - podle počtu návštěvníků - podle délky trvání - podle způsobu zabezpečení - podle způsobu financování - podle převažujícího místa pobytu - podle věku návštěvníků	- rekreační - kulturní - společensky orientovaný - sportovní - ekonomicky orientovaný - specificky orientovaný	- aktivní - incentivní - poznávací - venkovský - veletržní kongresový - lázeňský rekreační

Zdroj: (Galvasová, 2008)

1.6 MICE turismus

Vzhledem k cíli mé bakalářské práce se podrobněji zaměřím na MICE turismus. Tvoří jednu z nejdůležitějších a nejefektivnějších forem turismu, která se rychle rozvíjí. Zahrnuje vysokou škálu aktivit a poskytuje vysoce kvalitní úroveň služeb. Zkratka MICE, která je používána mezinárodně je tvořena čtyřmi počátečními písmeny, které vychází z anglických slov:

- Meetings = setkání, schůzky
- Incentives = incentiva
- Conventions/Conferences = kongresy/konference
- Exhibitions/Events = výstavy/akce

V praxi se můžeme setkat i s názvem Meeting Industry (kongresový průmysl). Do této formy spadá obchodní, kongresový a incentivní cestovní ruch a mimo jiné také cestovní ruch veletrhů a výstav. Oproti jiným typům CR se tato forma uskutečňuje převážně v pracovním čase účastníka a mimo místo trvalého bydliště. Specifikem bývá, že výdaje návštěvníků bývají min. 2krát vyšší než výdaje účastníků u jiných forem CR. (Havel, 2008)

Tabulka 3 - Základní členění MICE produktu

MICE – Meeting Industry			
Setkání	Incentiva	Kongresy, Konference	Výstavy, veletrhy

Zdroj: (Havel, 2008)

Trh MICE produktů je charakterizován nabídkou produktů MICE a poptávkou po těchto produktech. Subjektem na trhu jsou zákazníci, poskytovatelé a zprostředkovatelé služeb.

1.7 Vymezení pojmů u MICE turismu

Setkání (Meetings) - Setkání se většinou uskutečňují v omezeném kruhu účastníků se zaměřením na určitou tematiku např. pracovní či vědeckou. Zahrnuje obchodní i jinak profesně zaměřené služební cesty jako je např. jednání mezi firmami, organizacemi a jednání managementu apod. (Havel, 2008)

Incentiva (Incentives) – Jedná se o formu cestovního ruchu a současně i motivační nástroj managementu, který využívá cestovní ruch pro motivaci zaměstnanců. Jedná se např. o odměny za dosažené výkony v práci, dlouhodobé setrvání v podniku, posilování vztahů mezi zaměstnanci, pobyty zaměřené částečně pracovní spojení s rekreačním či poznávacím programem. Jako nepřesné označení je též incentivní turistika, kam spadají i teambuildingové akce. Důležité je, že veškeré náklady, které vzniknou jsou hrazeny většinou organizací. V České republice se tato forma rozšířila v 90. letech 20. století v souvislosti se vstupem národních společností na český trh. Incentiva se vyznačuje i vysokou úrovní a komplexností služeb, vysokou ziskovostí pro organizátory, individuální přípravou a uzavřenou skupinou účastníků. (Havel, 2008)

Kongresy/Konference (Conventions, Conferences) – Tyto dva termíny mají k sobě velmi blízko. Zahrnuje účast na kongresech a konferencích, které se týkají významných

vědeckých a odborných setkání za účelem výměně názorů a informací. Dále obsahuje i přednášky, semináře, diskuse a konzultace. Mohou se uskutečňovat jak na národní, tak mezinárodní úrovni. Probíhají obvykle pravidelně se opakujícím ročním intervalu, popř. mají delší periodu. Mezinárodní organizace UIA (Union of International Associations) definuje mezinárodní kongres, kdy se setkání zúčastní min.300 účastníků, tvoří 40% podíl zahraničních účastníků, účastníci pochází alespoň z 5 států a délka trvá min. 3 dny. U konferencí se jedná o setkání s menším počtem osob a nabízí určité zaměření v podobě přednášek, diskusí formální i neformální a konzultací. (Havel, 2008)

Výstavy/Akce (Exhibitions, Events) – Veletrhy můžeme označit jako místo, kde jsou vystavovány a nabízeny různé produkty, služby či exponáty které mají určitou tematiku či jsou regionálně komponované. Cílem těchto akcí je zaujmout a informovat, popř. navázat nové kontakty pro budoucí prodeje. Dle základního dělení rozdělujeme výstavy a veletrhy na komerční (posílení obchodních vztahů, čistý prodej) a nekomerční (podávání informací, sběratelství). Z geografického pohledu je dělíme na lokální, regionální, národní, mezinárodní a kontinentální. Mezinárodní veletrh musí opět splňovat určitá kritéria a podmínky. (Havel, 2008)

2 Výzkumná část (praktická část)

2.1 Středověk – vymezení pojmu

Středověk je označení dějinné epochy v období mezi starověkem a novověkem. Období středověku datujeme zhruba od roku 500 až do roku 1500, přibližně tedy 1000 let. Dělíme ho do třech časových pásem, a to na Raný středověk (5. – 11. stol.), Vrcholný středověk (11. – 14. stol.) a Pozdní středověk (14. – 15. stol.). Počátek je ohraničen pádem Západořímské říše v roce 476. V důsledku pádu Západořímské říše došlo k stěhování národů a vzniku germánské říše a dále k islámskému rozpínání po kterém se změnilo Středomoří. Konec středověku není tak jednoznačný, jelikož toto dlouhé období nevznikalo všude ve stejné době a nerozvíjelo se stejným tempem. Historické prameny označují konec středověku objevením Ameriky Kryštofem Kolumbu většinou v roce 1492, dále pádem Konstantinopole v roce 1453 a zveřejněním 95 tezí Martina Luthera v roce 1517. Konec středověku v českém prostředí se píše k roku 1526, kdy byl ukončen rod Jagellonců a nastupuje rod Habsburků. (Čorej, 2006), (Rux, 2018)

Obrázek 2 - Evropa po roce 500 (Atlas českých dějin, 2004)

2.2 Periodizace středověku

Pro celkový přehled v následujících třech tabulkách bych ráda zdůraznila souhrnné významné události, které se dle písemných pramenů dochovaly a které postupně ovlivňovaly vývoj dějin celého středověku a společnosti. Jedná se o důležitou součást bakalářské práce, kdy se seznámíme se všemi třemi fázemi středověku.

Tabulka 4 - Ranný středověk 5.-11.století

Rok	Významná událost
• 476	Zánik Západořímské říše
• 768	Karel Veliký králem Franské říše
• 800	Karel Veliký korunován císařem
• 8.-11. stol.	Vikinské nájezdy na britské ostrovy
• 843	Rozpad Francké říše
• 863	Vyslání Cyrila a Metoděje na Moravu
• 906	Rozpad Velkomoravské říše
• 935	Zavraždění knížete Václava
• 1085	Vratislav II. českým králem

Zdroj: (Čorej, 2006)

Tabulka 5 - Vrcholný středověk 11.- 14. století

Rok	Významná událost
• 1095	Vyhlášení první křížové výpravy k osvobození Svaté země
• 1099	Dobytí Jeruzaléma křižáky
• 1182	Vznik Moravského markrabství
• 1212	Vydání Zlaté buly sicilské
• 1215	Vydání Velké listiny svobody v Anglii
• 1241	Vpád Tatarů do střední Evropy
• 1273	Rudolf II. Habsburský římsko-německý král
• 1278	Bitva na Moravském poli a smrt Přemysla Otakara II.
• 1306	Zavraždění Václava III. – vymření rodu Přemyslovců

Zdroj: (Čorej, 2006)

Tabulka 6 - Pozdní středověk 14.-15.století

Rok	Významná událost
• 1310	Nástup Lucemburků na český trůn
• 1337	Počátek stoleté války
• 1346	Karel IV. českým a římsko-německým králem
• 1347-1352	Velká morová epidemie v Evropě
• 1348	Vznik zemí Koruny české
• 1386	Nástup Jagellonců na polský trůn
• 1378	Smrt Karla IV.
• 1415	Upálení mistra Jana Husa v Kostnici
• 1431	Upálení Jany z Arku
• 1434	Bitva u Lipan
• 1436	Přijetí kompaktát v Jihlavě
• 1453	Ukončení stoleté války
• 1458	Volba Jiřího z Poděbrad českým králem
• 1467	Ustanovení Jednoty bratrské jako církve
• 1469	Matyáš Korvín vládcem velké části zemí Koruny české
• 1485	Vláda Tudorovců v Anglii

Zdroj: (Čorej, 2006)

2.3 Představa o středověkém světě

Hluboký středověk zachycoval svět v obecných rysech. Tyto rysy se projevovaly nejen ve výtvarném umění, ale také v literatuře. V porovnání s antickými předchůdci, lidé ve středověku měli velmi nízké znalosti o zeměpisu. Dokonce i realistický cestopis o podobě reálného světa, který přineslo období renesance, chyběl. Oxfordská mapa ze 14. století, která znázorňuje svět jako plochý disk. Kromě Evropy a Středomoří jsou vyznačeny obrysy Afriky a vnitrozemí Asie, které jsou však fantastické. Středem mapy je město Jeruzalém. Avšak celý Skandinávský poloostrov zde chybí. Tato kruhová mapa od Pietra Vesconta z roku 1320 ohraničuje pohled středověkého člověka na svět. Názory na svět Řeka Klaudia Ptolemaia byly uznávány po dlouhá staletí, které následně obohatil až Marco Polo (1254–1324). Ve středověké Evropě upadly v zapomnění, ale přetrvaly díky zájmu islámského světa, který toto dědictví uchoval. Dílo Ptolemaia

přeložené do latiny z roku 1405 Arabové nazývali Almagest. Byl nejpoužívanější příručkou v námořní plavbě až do konce středověku. Cestovatelé a geografové nepřinášeli v době středověku žádné zcela nové poznatky ze světa. Podávali zprávy především o již prozkoumaných oblastech a poutních místech. První Evropané, kteří pluli na západ byli severští Vikingové, předkové Dánů, Norů, Švédů atd. Netoužili však po poznání neznámých končin. Byli to válečníci, kteří si odváželi kořist zpět domů. I známé křížové výpravy přispěly k obohacení zeměpisných znalostí. Iniciativa vyšla z církevních kruhů, a to papežem Urbanem II., který vyhlásil první výpravu proti Turkům. Muslimští Arabové převzali od Řeků a Římanů námořnicky objevitelské poznatky, a tak vznikl podnět k objevování odlehlých oblastí. Důkazem toho jsou dokonalejší mapy. Autor *Knihy země* je považován za zakladatele arabského zeměpisu a v knize popisuje tehdejší arabský svět. Kontakty s islámským světem neměly zásadní vliv na vývoj středověkého myšlení. Představy lidí o světě měl i Mandevillův cestopis, který byl plný legend a mýtů.

První české cestopisy se u nás objevují velmi pozdě. Jedním z důvodů je, že se díla nedochovala. Do literárního vývoje silně zasáhlo období husitství a husitské války. Byly omezeny cesty Čechů. Ani v Kronice české nenajdeme cestopisné úryvky, přestože byl kronikář Kosmas velice zcestovalý. Stejně tak Karel IV. ve vlastním životopise nepopisuje cizí země, které navštívil. Oproti česky psané próze, která se u nás vyvíjela od 60. let 14. století, cestopisy se zatím nevyvíjely. Na přelomu 14. a 15. století se do Čech dostává první dvě cestopisná nepůvodní přeložená díla. Jedná se o již výše zmíněného autora Marca Póla s dílem *Milion* a cestopis tzv. rytíře Johna Mandevilla. Tyto dva cestopisy byly považovány v českém prostředí za stejný druh práce, přičemž u díla od Marca Póla se jedná o skutečné cestování a bádání neprozkoumaného světa na vlastní pěst, a naopak u druhého cestopisu se jedná o dílo vytvořené fantazií belgického lékárníka, který nikdy dané země neprozkoumal. Tento cestopis však měl velký ohlas u různých generací a byl ještě vydáván za začátku národního obrození jako lidová knížka. Oproti tomu Pólovo dílo *Milion* neoslnilo čtenáře. Polo byl považován za vypravěče báchorek, ačkoliv v jeho díle se spíše výjimečně můžeme setkat s nesmyslnými představami jako u cestopisu tzv. rytíře Johna Mandevilla. O Pólovo dílo se jako jediný z českých cestovatelů období renesance zajímal pouze Kryštof Harant. Mezi další zdroje, ze kterých mohli naši předkové čerpat znalosti o světě byly

psané pouze v latině. Jedním z nich je v českém překladu Kronika česká, která byla napsána na přání Karla IV. a měla popisovat české dějiny. (Borovička, 2010)

Obrázek 3 - Kruhová mapa světa Pietra Vesconta z roku 1320 (cartographc-mages.net)

Obrázek 4 - Cestopis Million od Marca Póla ze 13. století

2.4 Jak se cestovalo ve středověku

Ve středověku byli lidé spjatí s přírodou a jí zcela vydáni. Cestování znamenalo po dlouhé období opustit domov, vyrazit na cesty do ciziny, které bylo spojeno s určitými riziky. Cestovatelé měli strach z něčeho úplně nového, atak při svých dalekých cestách se sdružovali do skupin, aby se mohli lépe ubránit nebezpečí, které je mohlo ohrozit

především od lupičů a pobudů. Během cest se tak setkávali s lidmi různých národností a náboženství, a proto cestovali s druhy, kteří hovořili stejným jazykem. Během každé cesty se setkali s riziky jako jsou např. přírodní živly, napadení zvířaty, zdravotní problémy. Přestože cestování ve středověku neslo s sebou značné nepohodlí, lidé stejně cestovali již odedávna. (Ohler, 2003)

2.4.1 Důvody cestování

Jedním z hlavních důvodů uskutečňování dalekých cest bylo přežití či hledání lepšího života. Někteří kočovali trvale z důvodu obživy. V kronikách se můžeme dočíst případy, kdy za vlády (konec 11. století) anglického krále Viléma Rufuse bylo ve zvyku vše vyplenit a zničit. Další podnikaly cesty v naději na dobrodružství nebo na zisk s úmyslem vrátit se zpět do své vlasti. Ve středověku se však začíná utvářet náboženský turismus a počátek pracovních a diplomatických cest panovníků. Mnohdy cestovaly i z politických důvodů, dynastických nebo rodinných záležitostech. (Ohler, 2003)

2.4.2 Období cestování

Nejvýhodnější doba, kdy byla možnost víceméně bez ztrát cestovat bylo léto. Toto období umožňovalo cestovatelům více času na zdolávání svých cest, a to až o 6 hodin více než v zimním období. Výhodu cestování v létě byla i možnost bezplatného přenocování pod širým nebem. Na moři a v oceánech umožňovaly plavbu pravidelné větry, monzuny či pasáty. U cestujících po souši bylo výhodou i cestování na podzim. Bylo stále ještě teplo, relativně dlouhé dny a cesty byly bezpečnější, jelikož po cestě jste mohli narazit například na pastevce či vinaře. V zimní době počítal člověk již s vydatným deštěm, mrazem a nevhodnými cestami, ale ani špatné počasí či nemoc nebyla důvodem ukončení cesty a návratu zpět. Cestování v zimě mělo i své výhody jako snadnější lov zvěře díky sněhové pokrývce, kde byly vidět stopy zvířat. (Ohler, 2003)

2.4.3 Přeprava nákladu a lidí

Ve středověku měli cestující možnost využívat jezdecká, tažná či nákladní zvířata. Při cestování byl rozhodující směr a délka cesty, přičemž se bral ohled i na klimatické podmínky. Mezi tažná zvířata pro různé úkoly a klimata patří osel, který zdomácněl např. v Arábii a severní Africe již ve 4. tisíciletí před Kristem. Výhodou využití osla

bylo především stabilita kroku, malé nároky na obživu, nošení břemen a případná i jízda na něm. Osel byl představou pokory a oddanosti. Jako další jezdecké zvíře byl používán kůň. Disponoval větší silou, byl rychlejší a využíván též jako nákladní zvíře. Ve středověku byli díky šlechtění v islámských zemích a na západě používáni jako bitevní koně. Pro jejich sílu, rychlý běh a reakce mohli nosit těžce obrněné rytíře. V pozdější době byli i pro civilní sféru. Ve vrcholném středověku umožnil kůň převoz zboží do měst, což velmi zlepšilo zásobování. Až do novověku se stal luxusním jezdeckým zvířetem a symbolem šlechticů, rytířů a biskupů. Mezi další zvíře, které se využívalo ve středověku patří velbloud. Díky jeho přizpůsobení k extrémním životním podmínkám (celý den bez žrádla, až týden bez vody, ukládání živin do hrbu, mozolnaté polštáře na chodidlech) člověk mohl cestovat přes Saharu a zdolávat daleké cesty až do Asie. První zmínky o velbloudích karavanách můžeme najít zhruba od roku 1100 př. Kr. Využíval se jako transportní i jezdecké zvíře a vhodný byl i pro civilní a vojenské účely. I když byl Araby dovezen např. do Španělska, oproti oslu či koně nikdy v Evropě nezdolal. Dle informací Ibn Battúty sloužil slon při válečných taženích a byl symbolem orientálního vládce. V roce 802 dokonce dorazil na dvůr v Cáhách a byl darem pro císaře Karla Velikého. Nerozšířenějšími tažnými zvířaty ve středověku byli voli. I přes určité nevýhody, na Západě až do 20. století byli voli pro nižší vrstvu obyvatel naprosto nepostradatelní. V této době se cestovalo i pěšky. Místo tažných a nákladových zvířat přenášeli náklad či zboží tzv. nosiči. Většinou se jednalo o válečné zajatce a otroky, kteří cestovali nedobrovolně. V pozdním středověku se začaly znovu využívat cestovní vozy, který měly původ již v antice. (Ohler, 2003)

2.4.4 Rychlost cestování

Středověcí cestující za den urazili až 100 km. Většinou cestovali pěšky při rychlosti čtyři až šest kilometrů za hodinu, a tedy za den až 40 km. Dobrým průměrem cestujícího pěšky bylo zdolat denně 30 km. Na koni denně ujeli až 60 km a pokud při své daleké cestě se zřekl odpočinku a střídal koně, mohl urazit za 10 dnů až 300 km. Průměrné hodnoty neodpovídají skutečnosti, neboť nezahrnují dny odpočinku a přestávky, které jsou uváděny v cestovních zprávách. Lidé i zvířata potřebovali odpočinek, jedni si užívali pohostinnost příbuzných, druzí uctívali církevní stavby a další navštěvovali trhy a setkávali se s obchodníky. Během svých cest se také setkávali s přírodními překážkami jako jsou povodně a sněhová pokrývka. Samozřejmostí bylo,

že museli dbát na zdraví převozních a nákladových zvířat. Museli počítat se zdržením v horských oblastech a složité cestování bylo i na moři. Vzhledem k náročnému terénu v horách a častému se měnícímu počasí podle roční doby a fyzické zdatnosti urazili jen 5 km za den. Cestování po moři bylo velmi nevypočitatelné pro mořeplavce, kteří čekali celé dny i týdny na příznivý vítr. V pozdním středověku se zvyšovala cestovní rychlost díky stavbě silnic, mostů, pravidelnosti přívozů, zásobování lidí a zvířat po cestě a dále pořizováním výkonnějších koní a rychlejších lodí. Spěšní poslové, kteří předávali průběžné zprávy během cest v té době urazili až 250 km. Tím Západ vyrovnal trvajícím náskok asijské říše. (Ohler, 2003)

Tabulka 7 - Rychlost cestování

Cestující	Rychlost v km/h	Denní výkon v km
• Chodec	4-6	25-40
• Běžec	10-12	50-65
• Kupci		30-45
• Kůň v cvalu	20-25	
• Zdatný jezdec		50-60
• Štafety na koních v mongolské říši 13. stol.		375
• Štafetoví běžci v Indii 14. stol.		300
• Papežovispěšní poslové ve Francii a Španělsku 14. stol.		100
• Říční loď plující po Rýnu či pádu		100-150
• Plachetnice	5	
• Plachetnice poháněná větrem, proudem a vesly	11-13	120-200

Zdroj: (Ohler, 2003)

2.4.5 Dorozumívání na cestách

V Západních zemích se ve středověku vzdělaný cestovatel dorozumíval pomocí latiny především v Polsku, Portugalsku, na Islandu i Sicílii. Řečtina jim pomáhala v jižní Itálii ve východním středomoří, jižní Evropě a na pobřeží černého moře. Od Španělska až do zadní Indie byla rozšířena arabština., která nebyla nijak zvlášť rozšířena na Západě. Minimálně dva jazyky ovládali Židé. Byla to řeč země, ve které žili a svůj kultovní jazyk, proto se mohli dorozumět s bratry, kteří pocházeli z jiných zemí. Disponovali určitou jazykovou výhodou, a to druhem tajné řeči, která jim byla velmi nápomocná při korespondenci a v dobách krize. Vyvinuli si i jidiš na horním a středním Rýnu, který

přinesli poutníci z románsky mluvících zemích, který měl získat význam jako dorozumívací jazyk ve východní Evropě. Zahrnuje prvky hebrejsko-aramejské a jazykové prvky z německého, francouzského a italského jazyka té doby. Při dorozumívání mezi lidmi, kteří mluvili odlišnými jazyky se používala různá gesta např. při prosbě o jídlo nebo o nocleh. Pokud neovládali promyšlený systém znaků, kteří pochopili pouze zasvěcení byly s řečí gest brzo v koncích. Značná potíž byla v tom, že ve většině zemí se mluvilo více jazyky. Teprve v novověku se utvořili jednotlivé národní jazyky. Během let bylo sepsáno nespočet jazykových průvodců, které obsahovaly mapy prošlých cest. Průvodce byly hodně využívány a vypůjčovány. Pravděpodobně tyto průvodce byly jazykově mnohem dokonalejší než dnešní archivní záznamy. (Ohler, 2003)

2.4.6 Dopravní ulehčení

K dopravnímu ulehčení ve středověku se používaly přívozy, které však jevily určitou známku nebezpečí a nejistoty. Přívozy pluly napříč proudem a čím větší proud byl tím bylo větší riziko převrhnutí přívozu. Podobné to bylo i s loděmi, pokud byla loď příliš těžká, špatně se ovládala a pokud jí strhl velký proud mohla se snadněji převrátit. Přesto toto velké riziko však až do poloviny 19. století neexistoval přes Rýn pevný most. Od 11. do 13. století vstoupil nárůst mohutných mostů, a to především z důvodu hospodářských a vojenských. Např. výstavba mostů umožňovala obchodním dosahovat větších zisků či dostupnější a bezpečnější cesty. V pozdější době stavba mostů se stala právníkou osobou, která může přijímat dary a odkazy ze závětí.

Dle určených dopravních předpisů měla být královská silnice tak široká, aby jeden vůz mohl uhnout druhému. Hlavními pravidly pro silniční provoz bylo, že prázdný vůz měl uhýbat naloženému, méně naložený více naloženému, chodec dát přednost jezdci na koni a vůz, který vjel jako první na most měl přednost. Pravidla pro dopravu můžeme najít v Saském zrcadle, který napsal Eike von Repgow v první polovině 13. století. Jednalo se o nejstarší pravidla provozu v Německu, ve kterých autor čerpá ze soudní praxe a běžného právního života. Tento souhrn pravidel se používal až do 20. století. (Ohler, 2003)

**Obrázek 5 - Nejstarší kamenný most v Čechách ze 13.století v Písku na konci Zlaté stezky z Passova
(Dějepis pro střední školy, 2004)**

2.4.7 Prozkoumávání země

Ve středověku se především překládaly poznatky antických cestovatelů a vědců. V této době však prozkoumávání zemí a objevů nového znamenalo mnohem méně než v době antické. Při prozkoumávání Země se museli lidé vzdát svody, jistoty, ale také dávali v sázku své zdraví a život. Cestovatelé byli otevření novým zážitkům, stále toužili po objevování nových míst a kultur a s tím byla spojená i nadměra nadšení z cestování a zvědavosti. Mezi nadšené křesťanské a muslimské cestovatelé řadíme např. Rubruka, Marca Póla, Bonifác či Ibn Battútu. Nedostatek místa k osídlení umožnil v 9. a 10. století i Vikingům objevovat a osídlit nová místa, mezi které patřil Island a Grónsko. Touha po zisku hnala i obchodníky prozkoumávat nová tržní města a poznávat nové zboží. Arabové při rozpínání islámu poznali Indii. Znalosti o této zemi koncem 13. století zpopularizoval Marco Polo. Většina cest, která se uskutečnila, byla z politického, náboženského, vědeckého či vojenského motivu. Tyto motivy se projevovaly např. v křížáckých taženích, které přispěli k objevení Předního východu. Zde se protínali obchodní cesty z Černého moře, Číny, Indie, Etiopie a západního Středomoří. Některé objevné cesty se stávaly i náhodou. Příkladem může být cesta do jižní Afriky z roku 1500, kdy se cestoval vychýlil až příliš a doplul až k jihoamerickému pobřeží. O spoustu průzkumných cest a cestovatelů nevíme. Písemnictví se nedochovalo a cestovatelé většinou při svých objevných cestách ztratili či přišli o svůj život. Názorným příkladem takového objevitele je cestovatel Magellan, kdy při své první plavbě kolem

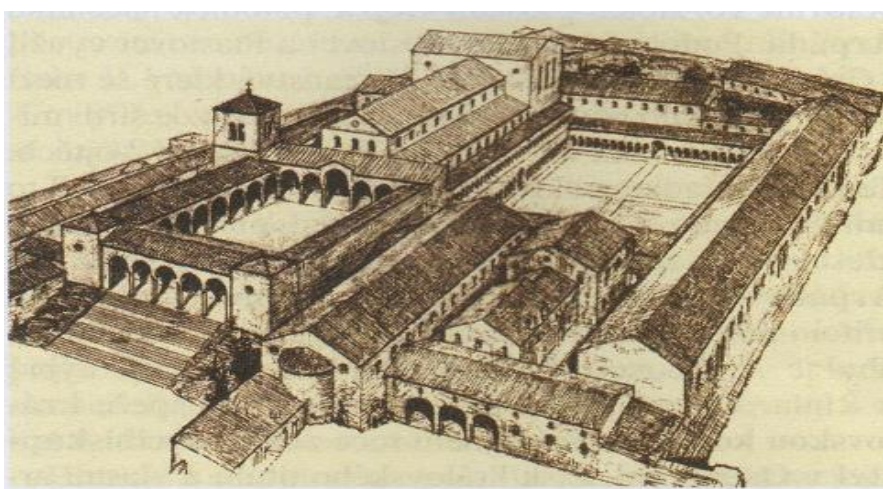
světa roku 1521 byl při šarvátce napaden a zemřel. V období středověku neumělo plno lidí číst a psát a tak se poznatky získané z objevování nových zemí předávaly pouze ústně, které se však postupem různě upravovaly a vznikaly z toho vypravěčské povídky. Až od roku 1000 se Evropané začali zajímat o okolní země jako je např. Skandinávie, Island, Grónsko a Rusko. Ve vrcholném středověku se obzory velmi rozšířily a k prozkoumávání nového přispělo plno známých již výše zmíněných cestovatelů. Během 15. století dochází k velkému přelomu cestování, na kterém se podíleli především Portugalci, Španělé, Francouzi, Angličané či Nizozemci. Portugalci objevovali během pár desetiletí pobřeží Afriky, námořní cestu do Indie a v roce 1492 světoznámý cestovatel Kryštof Kolumbus objevil Ameriku při své cestě do Indie. V roce 1500 byly známy části Střední Ameriky a severovýchodní pobřeží jižní Ameriky. (Ohler, 2003)

2.4.8 Pohostinnost a hostince

Dle Nového zákona by lidé měli přijímat a starat se o cizince. Již v prvních stoletích po Kristu bylo určeno veškerým obcím, aby ubytovaly souvěrce. Jednalo se o posly, kteří přinášeli dopisy, svaté knihy, poutník či velvyslance. Tyto služby však měli být zcela bezplatné. Např. doručeným dopisem si cizinec měl vysloužit ubytování. Při pobytu, který trval déle, než tři dny si musel cizinec svůj delší pobyt odpracovat.

Významnou a rozšířenou kapitolou ve středověku je církevní pohostinnost v kláštrech a později i ve špitálech. Klášterní pohostinnost vznikla již v antice a dochovala se až do novověku. O klášterní pohostinnosti se dochovalo hodně písmenných záznamů, jelikož v klášteře bylo mnoho píšících mnichů, kteří měli přísně nestarosti zaznamenávat každodenní pohostinnost a vše, co se týče ubytování hosta. V roce 530 založil Benedikt z Nursie klášter v Monte Cassinu, přičemž tato stavba i jeho pravidla se stala závaznými předpisy pro všechny kláštery ve franské říši. Tyto pravidla byly později upravena především kláštery, který měly odlišné přírodní podmínky a potřeby. V 9. století již neplatilo pravidlo, že mniši myjí nohy všem hostům, ale pouze chudým. Ubytovaní a strava měla být řízena podle postavení. Pokud kláštery byly dostatečně vybavené poskytovaly vyššímu postavení jiné ložnice než chudým. Pro uspořádání ubytování cizinců byl příkladem klášter v St.Gallen. U klášterů, které byly na frekventovaných cestách byly i masové ubytovny. Při potřebě ubytovat větší množství lidí se otevírali a využívali pro přenocování i poutní kostely. V těchto prostorách na svatých místech se

musel udržovat i v nočních hodinách pořádek. Podávání stravy bylo také rozdílné dle postavení ve společnosti. Chudým lidem se samozřejmě nabízelo mnohem méně jídla skromnějšího než bohatým. Lidé mohli minimálně počítat s polévkou, chlebem se sýrem, špekem, masem nebo rybou, pivem či vínem. Pohostinnost se řídila dle hospodářských možnostech kláštera. Některé kláštery odmítaly pohostinství po delší dobu vyšším vrstvám. Musely jim poskytnout stravu a ubytování, které odpovídalo jejich stavu a značně obdarovat. Ovšem návštěvníci jim to zpětně opláceli např. ochranou, odkazem pozemků, právem či darem, který mohl být zpeněžen. Cesty vysoce postavených nebyly tak časté. Více zatížené byly kláštery chudými. (Ohler, 2003)

Obrázek 6 - Nejstarší benediktínský klášter Monte Cassino z roku 529 (Dějepis pro střední odborné školy, 2004)

Pro cizince a cestující v době antiky nebyly žádné domy pro nemocné. Skotští poutníci při cestě do Říma postrádaly ubytování a tak pro své krajany založily hospitály. Od 12. století se pod pojmem hospitium chápal především hostinec s ubytováním a stravou. V 8. století na území Itálie se zaznamenal velký nárůst špitálů. Při cestě do Říma jsme na něj mohli narazit na každém čtvrtém až pátém kilometru. Od 12. století se špitál stává charitativním zařízením a postupně se stávají i právnickou osobou, která mohla vlastnit majetek a vlastní pečeť. Stravování cestujících bylo určeno dle země a možnostech domu. Např. v Anglii bylo typické pivo, naopak ve Francii víno a ve Španělsku calvados. Při malého počtu využití špitálů mohlo být nabídnuto cizincům vydatnější stravu. Naopak při plném využití byla strava omezena a podávala se pouze kaše, hrách, fazole či polévka. K dobrému využití špitálů patřilo pomoc se značením cest a udržováním mostů. Zakládání špitálů vzniklo především jako potřeba ubytování cizinců. Rozšíření špitálů určoval především cestovní ruch, který se zvýšil od 8. do 9.

století. Pohostinnost ve středověku měla mnoho forem, a to od bezplatného přenocování v klášterech nebo hospicích, u faráře až po přespání u sedláka na slámě.

Ve středověku souviselo s pohostinstvím i hostince a již v této době existovaly hospody. Podmínkou pro zakládání hospod bylo, že majitel musel mít ve svém vybavení alespoň jednu postel pro hosty. Pokud měl host hlad, musel si donést vlastní suroviny ze kterých si sám uvařil. V pozdním středověku existovaly i hospody, které poskytovaly vysoký komfort jak pro cestující, tak pro jejich zvířata. Jednalo se o velké budovy, kde byly hostince i s pekárnou, jatkami, pivovarem a velkým dvorem. Ve Španělsku koncem 15. století vyšlo nařízení, které určovalo, jaké minimální vybavení mají mít hostince. Mezi základní výbavu patřila např. kuchyň s ohništěm a krbem, hrnce na vaření, pánev, stoly, ubrusy, světlo, talíře, skleničky atd. Ve středověku jsme se mohli setkat i s obchodními hostinci, které se nacházely ve městech, na tržištích a na dopravních křižovatkách. Mohly sloužit i jako místo pro konání společenských akcí. V pozdním středověku ve Francii bylo postaveno kolem 30 hostinců. Významnou oblastní pro výstavbu bylo město Avignon, kde bylo kolem roku 1370 zhruba 60 herberků. Čím více se v pozdním středověku cestovalo, tím více bylo hostinců. V hostincích byly oddělené místnosti. Kuchyň byla propojena s výčepem, pokoj hospodských a pokoje pro hosty. Vybavení ložnic se řídilo dle počasí, času a místa. Na jihu byly ložnice vybaveny pouze prostěradlem a v severních státech se používaly peřiny nebo kožešiny. Postel byla určena minimálně pro 2 osoby, často pro 3–10 osob. Celkovému stavu společnosti ve středověku odpovídali sanitární poměry v hostincích. Hygiena člověka se zanedbávala a výjimkou nebylo ani obyčejné jídlo a chatrné oblečení. U středověkých lidí bylo vzácné mytí a koupání celého těla. V klášterech byly k dispozici záchody a vany, ale využívali se jen sporadicky, protože patřily za luxus. Bylo dovoleno se vykoupat pouze 2krát za rok před Vánocemi a Velikonocemi. Pouze šlechtici a měšťané používaly zvláštní prostory, které byly určené pro vykonávání potřeby. Od Číňanů se naučili používat toaletní papír i pyžamo. Do té doby pohodlným prostředkem bylo seno nebo suchá tráva. Mytí ještě v období baroka se nahrazovalo parfémováním. Pro lidi v této době byl zápach běžnou věcí. Při delším pobytu cizince byl při jeho odchodu doprovázen hudbou a vydatnou hostinou. (Ohler, 2003)

2.5 Pracovní a diplomatické cesty ve středověku

V období středověku cestovala především nejvyšší vrstva společnosti, kterým byli panovníci. Cestování patřilo ke všedním dnům panovníků. Panovat tedy znamenalo cestovat. Králové se museli starat o zemi, kde vlády a o svůj lid, atak uskutečňovaly diplomatické a holdovací cesty se zájmem politickým či dynastickým. Nejčastějším důvodem pro cestu panovníka do zahraničí byla návštěva císařských sněmů a vojenská tažení. K důvodu cestování patřily i rodinné záležitosti jako jsou např. křtiny, zasnuby, sňatek či úmrtí.

Během svých cest byly doprovázeny knížaty, šlechtou, sluhy (komorník, číšník, zpovědník, dvorní dáma atd.) a jejich manželkami. Velmi důležitými osobami byli také notáři, kteří zaznamenávali průběh cesty a neznámá místa. Při vojenských taženích pak cestovali společně i s vojáky, a to z bezpečnostních důvodů. Čím významnější osobnost cestovala, tím více jí doprovázelo lidí různého postavení. Velikost doprovodu se odvíjela i dle účelu cesty. Král vykonával své povinnosti většinou během svých cest a jeho osobní účast stanovovala jeho vůli a moc. Po převzetí království podnikal cesty po říši za doprovodu lidu, který vzdal králi poctu. Při svých cestách udával i privilegia šlechticům, knížatům, hejtmanům či jiným vládcům. (Dvořáčková, 2010)

Mnohé o cestách nám říkají tzv. itineráře či cestář, soupisy a záznamy z míst navštívených králů, které byly vytvořeny podle lokalit uvedených ve vydaných listinách. Většina panovníků měla svého kronikáře, který zaznamenával jeho průběh cesty a pobytu. (Ohler, 2003)

2.5.1 Jan Lucemburský (1296-1346) – Lucemburský hrabě, král polský a český

Diplomatické úspěchy

Jan Lucemburský měl plán, který měl ovládnout bohatá města v severní a střední Itálii. Nejdříve se zaměřil na Tyrolsko a Korutany, které představovaly vstupní bránu k italskému území. Při složité situaci, která nastala v té oblasti se střetem zájmů císaře Ludvíka, rodu Habsburků i Lucemburků předvedl Jan své zručné diplomatické schopnosti. Byla uzavřena smlouva, podle které by mělo Tyrolsko a Korutany připadnout Lucemburkům, ale v případě že Jindřich Korutanský nebude mít mužské dědice. Projevením Janova zájmu o italská území bylo získat signorie, částečně

suverénní území. Jan tak zasáhl do zájmů papeže Jana XII. i císaře Ludvíka Bavora. Císař Ludvík ustanovil Jana Lucemburského říšským vikářem pro Itálii a byl pověřen vyjednáváním podmínek jeho cesty. Nakonec Ludvík Bavor svou plánovanou cestu zrušil a král Jan se rozhodl jednat na vlastní pěst a začal domlouvat svrchovanost nad italskými městy. Koncem roku 1330 se první lucemburskou signorií stala Brescia. Českého krále Jana přijala za svého pána i další italská města. Král Jan získával moc i finanční podporu a projevoval se jako pravý diplomat. (Vurm, 2016)

2.5.2 Karel IV. (1316-1378) – Český král a císař Svaté říše římské

První velká cesta

Prvorozený syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny Karel IV. strávil své dětství většinou na hradě Krivoklát a Lokti. Na velikonoční neděli 4. dubna 1323 byl svým otcem vyslán na francouzský královský dvůr, kde se o něj staral jeho strýc a francouzský král Karel IV. Sličný (1294-1328) a teta Marie Lucemburská (1304-1324). Důvodem bylo především zajistit bezpečí a vysokou úroveň vzdělání budoucího následníka trůnu, a to díky sporům v Českém království, které bylo na prahu občanské války. Na složitou situaci v Českém království musel reagovat i římský král Ludvík, jelikož to ohrožovalo stabilitu celé říše. Karel IV. se již od narození stal klíčovým prvkem v souboji o český trůn a budoucnost Českého království.

Jeho první velká cesta se uskutečnila 15. května 1323 a vedla z Krivokláta do Paříže. Krátce při příjezdu byl Václav biřmován, kde se mu kmotrem stal jeho strýc. Jeden den po Karlových sedmých narozeninách o Svatodušních svátcích roku 1323 se Karel oženil s Blankou Valois. Při vzdělání v Paříži si Karel začal prohlubovat své znalosti se zaměřením na logiku, gramatiku a rétoriku. Dále se učil francouzštinu, latinu a vytvořil si i vztah k umění a duchovenstvu. Budoucí papež Klement IV., Jan Lucemburský a Karel IV. Sličný byli velkou podporou Karla IV. a připravili ho tak na císařský trůn. Na konci pobytu bylo Karlovi IV. třináct let. Přesný datum odjezdu není známý, ale již roku 1330 se účastnil jednání, kde král Jan s Karlovým souhlasem daroval Pomořansko a Dobřínsko řádu německých rytířů. Jednalo se tak o jeho první diplomatický úkol. (Vurm, 2016)

Italská dobrodružství

Po studiu v Paříži se Karel i s manželkou Blankou přestěhovali do Lucemburska. Ihned po přestěhování byl svým otcem Janem povolán do Itálie z důvodu hájení zájmů Lucemburků, kde nakonec strávil tři roky a zastával funkci žoldnéře. V pozdější době byl pasován na rytíře, a to i díky své odvahy, moudrosti a odpovědnosti. V Itálii poprvé získal zkušenosti s řízením dvora a právními smlouvami. Zpět do Čech se vrátil jako vyspělý, moudrý, schopný muž a vládce. (Vurm, 2016)

Korunovace v Cáchách

V březnu roku 1349 se Karel podruhé oženil a vzal si za ženu Annu Falckou, která přinesla skvělé věno a prestiž svého rodu. K plnohodnotnému uznání Karla jako římského krále chyběl pouze tradiční obřad korunovace v Cáchách. Nové spojení přineslo Karlovi novou mocenskou převahu v celé říši. Ve Frankfurtu nad Mohanem se tak uskutečnil velkolepý hold kurfiřtů a říšských knížat, kteří měli uznat Karla jako vládce říše. Dne 25. července 1349 Karel usedl na prastarý stolec Karla Velikého, který se nacházel v císařském kostele Panny Marie v Cáchách a byl podruhé korunován římským císařem. Musel řešit i značené problémy se zadlužením, které souvisely s diplomatickými jednáními za upevnění moci v říši. V říjnu toho roku se Karel se svojí druhou manželkou vrátil zpět do Prahy a již 1. listopadu byla jeho manželka korunována na českou královnu. (Vurm, 2016)

Král Lombardie

Další Karlovu diplomatickou cestu komplikovaly výboje milánského arcibiskupa, který chtěl proti zájmům Karla IV. uzavřít mír s Benátkami. Arcibiskup však dne 5. října v Miláně zemřel a Karel nezastával již roli válečníka, ale mírotvorce. Vzhledem usmíření s rodem Viscontiů mohl získat v pořadí již třetí královský titul. Po korunovaci na krále římského v roce 1346 a krále českého v roce 1347 se mohl sáť i králem Lombardie. Dne 4. ledna 1355 vstoupil Karel do Milána a na svátek tří králů 6. ledna se stal v metropolitním chrámu svatého Ambrože v kapli svatého Zikmunda králem Lombardie. Na hlavu mu byla slavnostně vložen diadém Lombardského království tzv. Železná koruna. Tato koruna pochází z 9. století a patří mezi nejstarší symboly královské moci. Podle některých záznamů byl touto relikvií korunován i první císař Svaté říše římské, Karel Veliký. Údajně vlastnil a další velmi významnou relikvii, který převyšovala i význam císařské koruny. Jednalo se o kopí svatého Longina, které bylo

součástí korunovací lombardských králů. Zajímavostí je, že obě tyto vzácné relikvie obsahují proužky železe vytepané z hřbetů, kterým byl přibit na kříž Ježíš. (Vurm, 2016)

Obrázek 7 - korunovace Karla IV. železnou lombardskou korunou v Miláně, ilustrace ze Sercambiho kroniky města Lucy (Karel IV., 2016)

Císařská korunovace v Římě

Před římskou korunovací Karel pobýval v Pise společně s arcibiskupem Arnoštem. Dne 2. dubna 1355 se dostal k branám Říma, byly to tři dny před císařskou korunovací. Musel však papeži slíbit, že do města vstoupí až v den korunovace a město opustí před soumrakem i s jeho doprovodem. Karel však projevoval velký zájem o místní antické památky, posvátné relikvie a chtěl navštívit i poutní místa Svatého města. Převlékl se za poutníka a vypravil se do města tajně. Karel si tedy mohl projít veškeré nejvyhledávanější římské chrámy jako pouhý obyčejný návštěvník.

Na Boží hod velikonoční časně ráno vyjel Karel na pole mimo město, kde se k němu přidali Římané a velké množství lidí ze všech koutů světa. Císařská korunovace proběhla dne 5. dubna 1355. Na římského císaře byl pomazán a korunován papežským legátem Pierrem de Colombier v románské bazilice sv. Petra. Společně s ním byla

korunována na císařovnu i jeho třetí manželka Anna Svídnická. Byl to významný den, kdy se poprvé v historii český panovník stal i římským císařem.

Při cestě zpět z Itálie do Prahy ho přivítalo duchovenstvo, šlechta i obyvatelstvo, které ho vstříc doprovázelo a slavnostně vítalo (Vurm, 2016)

Arelatským králem

Jednání, která proběhla v Avignonu přinesla Karlovi důležité uznání císařského majestátu. Koruna Arelatského království, říšského území na jihu Francie, byla ze čtyř jediná, která Karlovi chyběla. Karel na jednání s papežem domluvil poslední jeho korunovaci, díky které získal poslední chybějící čtvrtý říšský titul. Arelatské království bylo pojmenováno po dnešním provensálském městě Arles. Karel byl korunován na arelatského krále v bazilice v Arles dne 2. června 1365. Stal se posledním králem Arelatského království, které poté daroval svému prasnynovci, francouzskému korunnímu princovi a stalo se součástí francouzského království. (Vurm, 2016)

Druhá cesta do Říma

Karel své diplomatické úspěchy dovršil tím, že přiměl papeže Urban V. k přestěhování z Avignonu zpět do Říma. Ten se přestěhoval v roce 1367, tzv. avignonské zajetí papeže trvalo od roku 1309. Průvod císaře se na císařovninu korunovaci do Říma vydal o Květné neděli 2. dubna 1368 z Prahy. Císařský pár cestoval přes Vídeň do Udine a do toskánských měst Lucey, Florencie a Pisy. Do Říma docestovali v druhé polovině října. Dne 21. října 1368 vjel na koni do Svatého města papež Urban V., kde ho Karel přivítal jako císař a pán Říma před branami u kostela Máří Magdalény.

Hlavní náplní druhé cesty do Říma byla korunovace jeho manželky Alžběty Pomořanské na císařovnu, která se uskutečnila dne 1. listopadu 1368 ve Svatopeterské bazilice. Jednalo se o první samostatnou korunovaci římské císařovny a díky tomu, musel být upraven i původní korunovační řád. Karel poté zůstal s papežem v Římě až do svátku Narození Kristova, kdy projednávali záležitosti církve a svaté říše. V létě v roce 1368 po půlročním pobytu v Lucce se vydal zpět do Čech a vrátil se do Prahy na Tři krále roku 1370. Dalším důvodem této cesty bylo i vyjednávání míru s papežovými odpůrci. (Vurm, 2016)

Poslední cesty (1375-1378)

Rok před svou smrtí se Karel společně se svým synem Václavem vydal na cestu do Paříže, kde navštívil královský dvůr a krále Karla V. Tato dlouhá a namáhavá cesta byla pro něj zároveň rozloučením s krajinami Francie a Lucemburska. Po návratu zpět do Česka navštívil ještě město České Budějovice a říšský sněm v Norimberku z diplomatických důvodů. Jeho pout' byla ukončena v hlavním městě království i říše, kde před více než dvaasedesáti lety začala. Zemřel na Pražském hradě v listopadu roku 1378. (Vurm, 2016)

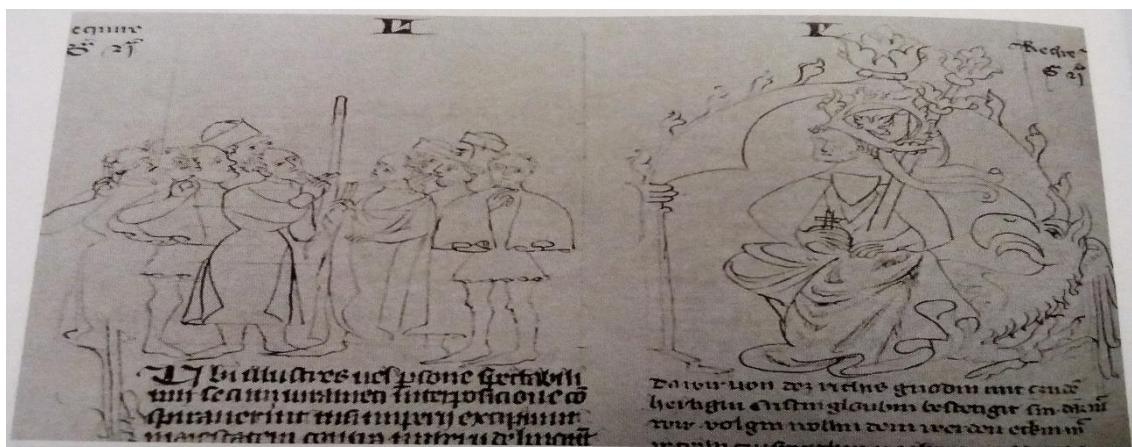
Obrázek 8 - Karel IV. slavnostně vjíždí do Cambrai, Velké kroniky Francie, 1455-1460 (Karel IV., 2016)

2.5.3 Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi

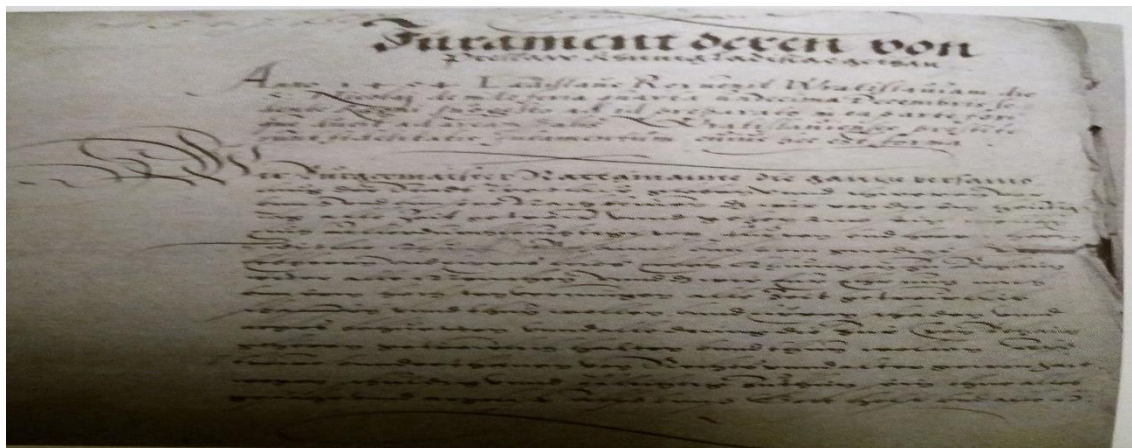
V pozdím středověku (14. – 15. stol.) a také v novověku byla Vratislav nejvýznamnější a nejbohatší ze slezských měst, a to díky zemím České koruny. V pohusitské době bylo toto město hojně navštěvováno českými panovníky, i když jejich návštěvy nebyla tak časté jako ve 14. století. Účelem těchto cest bylo složení věrnostní přísahy, udělování privilegií či vyřizování politických záležitostí. Mezi hlavní příčiny patřily rituály, které souvisely s převzetím vlády. Uvítacích ceremoniálů panovníků se účastnili měšťané, duchovní i šlechta. Ty se realizovaly většinou při prvním vstupu nového panovníka. Dále pak při návratu z daleké cesty či vojenského tažení. Panovník byl přivítán

představitelem místní církevní moci. Při zpěvu hymny, zvuku jásotu a píšťal mohl král, který měl nad sebou baldachýn vstoupit do města. Přísahy, obřady, mše či korunovace pak byly v nejvýznamnějším místním chrámu. Až do bitvy na Bílé hoře můžeme sledovat holdovací cesty českých panovníků do slezské metropole, kde strávili i několik dní.

Prameny, které pocházejí z pohusitského období jsou kronikou vratislavského písaře Petra Eschenloera. Některé popisy událostí se můžou shodovat, jelikož autoři přebírali údaje starších děl. Některé prameny, které se týkají této problematiky se nedochovaly, protože byly za druhé světové války zničeny. Jednalo se např. o účty z doby setrvání v slezské metropoli či o přípravě na příjezd vladaře. V pozdním středověku se však dochovalo znění věrnostních slibů a průběh cest. Více a podrobnějších informací nám poskytuje vratislavská kapitola, kronikáři či anonymové, a to v raném novověku. (Holá, 2012)

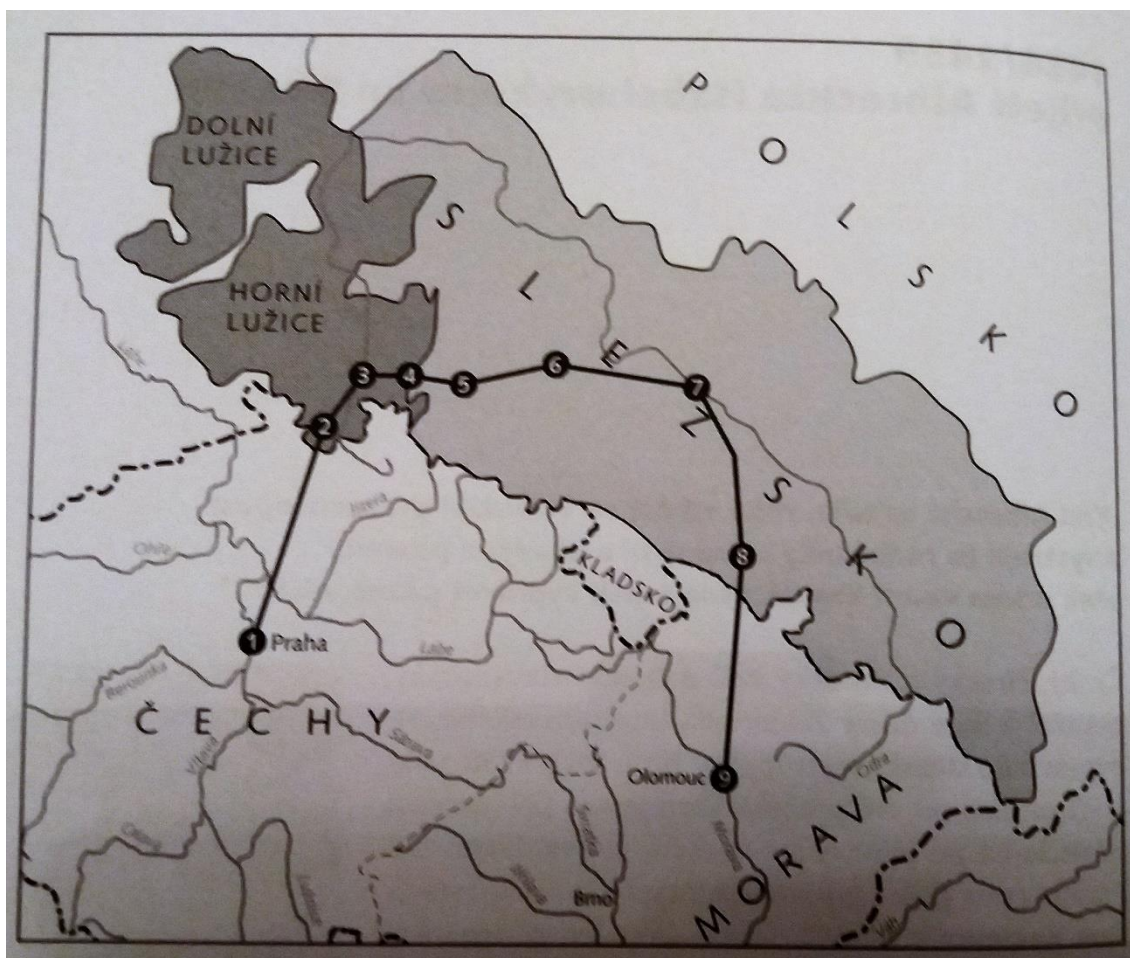
Obrázek 9 - Přísaha knížat před císařem v majestátu 1386 (Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi,2012)

Obrázek 10 - Text přísahy vykonávané Vratislavskými králi Ladislavovi roku 1454 (Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi,2012)

Přijetí Albrechta Habsburského ve Slezsku - 1438/1439

Do Slezské metropole se vydal český, římský a uherský král Albrecht Habsburský v říjnu roku 1438. Jeho cesta se zrealizovala 4 měsíce po pražské korunovaci, která se konala 29. června téhož roku a kdy se stal českým panovníkem. Účelem jeho cesty byly politické zájmy s polským vládařem Kazimírem, který podporoval svého bratra Vladislava III. pro kandidaturu. Cesta Albrechta II. nejprve vedla přes Horní Lužici, dále pak pokračovala do Žitavy a Zhořelci, kde mu zdejší obyvatelstvo holdovalo. Panovník byl během cesty doprovázen hojným vojskem, které bylo tvořeno 800 jezdců, a to díky napjaté situaci s Polským královstvím. Společnost mu dělala i jeho choť Alžběta, a to především z důvodu připomenutí si dědického práva na český trůn. Ve čtvrtině cesty (mezi Vratislaví a Středou) dne 18. listopadu roku 1438 se setkal s uvítacími holdovacími měšťany. Průvod dále pokračoval k Vratislavi, kde mu vyšel vstříc vratislavský biskup z Mikulášské brány. Byl doprovázen duchovními a měšťany, kteří nesli svaté ostatky a vlající praporce. Vjezd vladaře dále pokračoval před vratislavské náměstí až ke katedrále sv. Jana Křtitele, kde se zúčastnil mše se zpěvem. K závěru uvítacího ceremoniálu se řešila i otázka ubytování příchozího vladaře. Král byl v císařském dvoře, který využívali při svých pobytech ve Vratislavi i jiní knížata a panovníci jako byl např. Jan lucemburský či Karel IV. Hlavním důvodem cesty panovníka bylo přijetí věrnostní přísahy od knížat a města. Holdy se konaly den po jeho příjezdu do Vratislavi dne 23. listopadu roku 1438 při kterých byla přítomna i jeho choť Alžběta, které též holdovali. Při přísaze zvedli prsty pravé ruky, které znamenaly souhlas. Ve Vratislavi král jmenoval i novou městskou radu, která mu složila přísahu. Za pobytu ve Vratislavi za ním přijelo pln významných knížat, posílů, rytířů a diplomatů z Burgunska, Milána, Benátek Florencie a Saska. Během vánočních svátků, které také strávil ve Vratislavi daroval při bohoslužbě katedrále sv. Jana Křtitele symbolické dva zlaté. Albrecht II. strávil ve Vratislavi poměrně dlouhou dobu, a to i díky jeho zranění při rytířském klání na počátku února roku 1439. Účastnil se i masopustu, kde se konaly slavnosti a rytířské turnaje každý den. Ve slezské metropoli se konala i svatba Elišky (ovdovělá dcera Fridricha I. Braniborského) a Václava I. Těšínského. Hostina byla až do jedné hodiny v noci a následovaly taneční slavnost, které trvaly až do ranních hodin. Albrecht Habsburský strávil ve Vratislavi 16 týdnů. Poté se vydal k městu Nise a do Moravského markrabství. Další holdovací cesta proběhla až o 16 let později, a to z důvodu narození syna a dědice trůnu. (Holá, 2012)

Obrázek 11 - Schématické znázornění průběhu holdovací cesty roku 1438 (Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi, 2012)

Holdovací cesta Ladislava Pohrobka - 1454/1455

Mladý král Ladislav Pohrobek se vydal v listopadu 1454 na holdovací cestu po sousedních zemích České koruny. Cestu uskutečnil rok po své korunovaci (28.10.1453). Zprvu zamířil na Žitavu s početným doprovodem a s oddílem Jiřího z Poděbrad, který s předstihem informoval měšťany, aby připravili ustájení pro 2000 koní. Dále pokračoval do Slezska, vyhnul se Lehnici a do Vratislavi dorazil 6. prosince v odpoledních hodinách. Přivítání králi připravili duchovní a biskup, který osobně pronesl latinskou uvítací řeč a doprovodil jej ke kostelu sv. Jana Křtitele, kde byla sloužena u hlavního oltáře slavností mše. Měšťané holdovali mladému králi až dva týdny po jeho příjezdu. Věrnostní slib panovník přijal na Štěpána 26. prosince po obědě s biskupem. Za dobu Ladislava pobytu se ve Vratislavi odehrála řada církevních a světských slavností. Před svým odjezdem nařídil panovník městu zaplatit vysoké daně. Ladislav Pohrobek pobyl ve Vratislavi devět týdnů a v lednu 1455 odjel do Svídnice, kde mu dali hold. Jeho cesta pak pokračovala přes Moravu do Vídně. (Holá, 2012)

Matyáš Korvín a jeho setrvání ve slezské metropoli – 1469

Další holdovací cesta proběhla až v roce 1469 po květnové volbě Matyáše Korvína (1469-1490), kdy se stal českým králem. Tato událost uvítala a nadchla slezskou katolickou metropoli. Vratislavští konšelé navrhli, aby král navštívil Vratislav. Vratislavský biskup a papežský legát informoval krále o naplánovaném itineráři a zároveň zajistili vše potřebné pro příjezd panovníka. Jeho cesta vedla z Olomouce přes Nisu (21.-23.5.), Grodkov (23.5.), Břeh (24.5.) a Groblice/Marcinkowice. U hostince ve vsi Solkini, která se nacházela zhruba 8 km od Vratislavi ho uvítal doprovod s nejméně 400 jezdci na koních. Ty mu vezli městské korouhve a klíče. Do Vratislavi dorazil Matyáš Korvín 26. května 1469 mezi pátou a šestou hodinou odpolední. Byl doprovázen četnými duchovními a v čele stál ostríhomský arcibiskup. Následovala mše v katedrále sv. Jana Křtitele a poté se odebral na císařský dvůr, který před příjezdem krále do města proděl značené úpravy (vnitřní výzdoba, oprava oken, příprava lůžkovin atd.). Matyáš Korvín složil věrnostní slib pátý den po jeho příjezdu do města (31. května 1469). Této slávy se zúčastnili i papežští legáti a vyslanci císaře. Holdy knížatům se nekonaly najednou, protože docházelo ke sporům mezi králem a některými knížaty. Někteří z nich předstoupili před panovníka 31. května a další pak 4. června 1469 v ranních hodinách. Za pobytu Korvína ve Vratislavi se konala mnoho politických jednání, ale také slavnostní mše, světské slavnosti a turnaje. Během svého pobytu se vydal i na pouť do Třebenice. Ve Vratislavi strávil 40 dní od 26.5. do 5.7. 1469. Zpět se vrátil roku 1474, kde řešil politické situace s polským králem a se saskými i braniborskými vládci. (Holá, 2012)

Pobyt Vladislava II. Jagellonského ve Vratislavi – 1511

Vzhledem ke svému problematickému postavení v sousedních zemích České koruny uskutečnil Vladislav II. Jagellonský svou holdovací cestu až pět let před svou smrtí. I když bylo zakázané skládat přísahu věrnosti mimo Vratislav již roku 1498 na přání slezských stavů vydal tzv. Velké královské privilegium. Na počátku roku 1511 dorazil do slezské metropoli i se svým synem Ludvíkem, který přijal královské pomazání 11. března 1509. Cesta vedla přes jižní Moravu a Opavu, do které se dostaly 17. listopadu 1510. v Olavě byl vládce přivítán členem vratislavské městské rady. Uvítání panovníka bylo 26. ledna 1511, kdy ho přivítalo poselstvo. Vzhledem k zimnímu období přijelo nejen na koních, ale i na sáních. Panovník se nejprve setkal se slezským hejtmanem a u

městské brány ho pak přijal primas, který mu dal zelenou schránku s písmenem W, kde byly vloženy klíče od města. Při vstupu do města nesli konšelé nad hlavou Vladislava II. Jagellonského baldachýn z farního kostela sv. Alžběty. Po jeho proslovu, který musel být z důvodu nepříznivého počasí zkrácen pokračoval směrem slavnostního průvodu až ke katedrále sv. Jana Křtitele. V této katedrále se konala mše se zpěvem. Po skončení mše se navrátil zpět do města, kde byl ubytovaný v patricijských domů na západní straně hlavního náměstí. Hlavním cílem cesty Vladislava II. Jagellonského bylo získání holdu od slezských stavů, ale nakonec se tento slib neuskutečnil, jelikož se dohadovalo, zda má být přísaha složena králi českému nebo uherskému. Nakonec neuděloval ani privilegia. Ve Vratislavi strávil panovník necelé tři měsíce (26.1. – 15.4. 1511). V polovině dubna vladař odjel i se svou rodinou na Nisu a dále pak pokračoval na Moravu. Do Vratislavi se již nikdy nevrátil. (Holá, 2012)

2.5.4 Cesty manželek panovníků

Během svých pracovních cest byli panovníci doprovázeni i svými manželkami, které měly svůj doprovod jako např. byly komornice či švadleny. Dle dostupných pramenů cestovaly s nimi i ve vysokém stupni těhotenství. Příkladem je Anna Svídnická (třetí manželka Karla IV.), která doprovázela Karla IV. při své cestě do Norimberku a kde nakonec porodila jeho prvního syna Václava IV. V roce 1264 braniborská markraběnka Božena Česká (sestra Přemysla Otakara II.) cestovala z Braniborska do Rakous zhruba 2 měsíce před porodem. Účelem byla svatba své dcery Konhuty. Z raného období středověku je příkladem Hildegarda manželka císaře Karla Velikého, kdy jejich dcera Gisela byla pokřtěna v Miláně. Další královnou, která cestovala v roce 1260 v době vojenského tažení proti uherskému králi společně s Přemyslem Otakarem II. byla Markéta Babenberská. Královny cestovaly se svými muži z různých důvodů. Některé z politických důvodů, a naopak některé z rodinných záležitostech. Společné cestování se projevovalo i tlakem společností. Dalším příkladem je římský král Rudolf I. který k sobě povolal z rodinných záležitostí svoji choť Annu kvůli svatbě dcery v roce 1278 v Jihlavě. Královna Konhuta, která byla druhou manželkou Přemysla Otakara II. pobývala společně s králem v září roku 1263 v Písku. Další jejich společnou cestou byl rok 1267, kdy navštívili město Budin nad Ohří. Doprovázela svého manžela i v roce 1269 do Poděbrad, kde se realizovalo jednání s Oldřichem Sponheimským. Výsledkem úmluv

byla tzv. Sponheimská dohoda, kdy panovník později dostal Korutany a Kraňsko. (Dvořáčková, 2010)

2.5.5 Koncily v pozdním středověku

Ranný středověk se nepokoušel o uspořádání všeobecného koncilu. Generální koncily ve středověku vycházely ze synodů, který vycházely od papežů reformního období. Zabývaly se především církevními otázkami. (Jedin, 1990)

Dva první všeobecné koncily v Lateráně

První lateránský koncil se konal pravděpodobně od 8. března do 6. dubna 1123 v Lateráně v papežově biskupském chrámu. Biskupský chrám sloužil po dlouhá léta jako sídlo papežů, ve kterém se nacházela koncilní aula. Konkrétní zápisy o prvním všeobecném koncilu nejsou k dispozici. Informace, které se zachovaly pochází z dopisů, kronikářských záznamů a dekretů. Počet účastníků se pohybuje kolem 300 biskupů. Tento koncil se stal místem setkání a forem křesťanstva. Avšak podmínkou druhého byl vnitro církevní spor. V roce 1139 pozval Innocenc II. biskupy a opata Západu na generální synodu. U tohoto synodu se zachovalo jen pozvání církevní provincie Compostela. Počty účastníků se velice liší a prameny uvádějí 500 až 1000 účastníků. Zastoupení byli především křesťané z Francie, Španělska, Švýcarska, Německa a Rakouska. Druhý Lateránský koncil trval od 4. dubna 1139 až do konce měsíce a byl dějištěm svatořečení.

V tomto duchu probíhal i třetí (1179) a čtvrtý (1215) lateránský koncil. Ze třetího lateránského koncilu se dochovaly záznamy biskupských účastníků. Hlavní část tvořili biskupové a dále byly přítomny církevní provincie (Anglie, Skotsko, Francie, Německo). V jednom anglickém dokumentu je uvedeno, že se dostavili vyslanci téměř všech císařů, králů a knížat celého křesťanstva. Skládal se ze třech zasedání, ale zachoval se jen výsledek 27 kapitol. První tři lateránské koncily vyřešily tehdy největší dobové problémy. Stejně jako u třetího tak i čtvrtý koncil měl jen 3 zasedání a výsledkem konání bylo 70 kapitol. O celkovém průběhu však chybějí záznamy. Hlavním bodem na čtvrtém koncilu bylo vyznání víry. Do dnešní doby se dochovala kapitola číslo 21, která zavazuje křesťany k roční zpovědi a velikonočnímu přijímání. Zabýval se i politickými rozhodnutími, která souvisela s církevními zájmy. (Jedin, 1990)

První Lyonský koncil

Z Lyonu odešla 3. ledna 1245 pozvání na 13. všeobecný koncil. Podle počtu zúčastněných biskupů se lyonský koncil považoval za méně významný než lateránský. Existuje o něm krátká zpráva a vylíčení v kronice Matouš Pařížského. Koncil pojednával o hříších duchovenstva, ztrátě města Jeruzaléma, nesnázích čtvrté křížové výpravy, vpádu Mongolů do Evropy a hlavní záležitostí bylo pronásledování církve císařem Bedřichem II. Proti císaři vznesl papež nejtěžší obžalobu a označil ho za kacíře. Druhé zasedání projednávalo proces proti císaři tento proces dále pokračoval i ve třetím sezení. Hlavním bodem byl rozsudek Bedřicha II., který byl po porušení přísahy, podezření z kacířství a rušení míru sesazen jako německý král a římský císař. Po ukončení Innocenc IV. zaslal univerzitám 22 kapitol (Jedin, 1990) koncilu, které měly sloužit k vyučování a stanovení práva. Doplněny o 11 dalších dekretů vytvořily definitivní papežskou sbírku zákonů, která byla zveřejněna v roce 1253. (Jedin, 1990)

Druhý lyonský koncil

Druhý lyonský koncil začal v pondělí 7. května 1274 kázáním Řehoře X. Na tomto koncilu se projednávaly 3 hlavní pasáže: pomoc pro Jeruzalém, unii s Řeky a reformu církve. Byli pozváni arcibiskupové, biskupové, opati, králové a knížata Západu, řecký císař Michael z Cařihradu a král z Arménie. Obeslání nemělo tak velkou váhu jako čtvrtý lateránský koncil, ale podobal se mu jako dějištěm politických rozhodnutí. Nejsilněji byla zastoupena Itálie, dále Německo, Francie a země pyrenejského poloostrova. Přítomnost na koncilu je prokazatelná ze zápisků kronikáře, který uvádí více než 1000 účastníků. Jeden z největších povoláných, který se měl také zúčastnit však chyběl. Byl to Tomáš Akvinský, zemřel na cestě z Neapole do Lyonu 7. března 1274 v klášteře u Říma. 24. června se dostavili také řečtí vyslanci. Ti přijala na 4. zasedání 6. července vyznání víry, které jim bylo předepsáno a odpřisáhli za svého císaře unii se římskou církví. Usnesení koncilu šlo v platnost 1. listopadu 1274 Řehořem X., ve kterém papež vyžadoval vrchní moc nad koncilem. (Jedin, 1990)

Viennský koncil

Během dvou desetiletí se papežství dostalo za vlády Bonifáce VIII. na vrchol své moci. 12.8. 1308 svolal Klement V. koncil do Vienny. Předmětem jednání byly otázky víry, reforma církve, znovuzískávání Svaté země a záležitosti templářského řádu. Byl pozván

pouze určitý okruh kardinálů, arcibiskupů, biskupů a opatů. Nejpočetněji byla zastoupena France Itálie. Viennský koncil byl koncilem biskupů, ale také již prokurátorů. 16. října 1311 zahájil Klement V. další všeobecný koncil ve Vienně. V pozdním středověku byl tento koncil posledním z papežských generálních koncilů. (Jedin, 1990)

Koncil v Pise

Další koncil v Pise byl zahájen 23. března 1409. Shromáždění se zúčastnilo velký počet arcibiskupů, biskupů, opatů, prokurátorů a dómských kapitul a univerzit. Pokud se koncilu někteří nezúčastnili, byli považováni za odbojníky a sesazeni z funkce. Nárok na papežský post měl jak Řehoř XII. tak Benedikt XIII. Oba se postavili proti pisánskému koncilu. Nejvíce přívrženců měl koncilní papež, ale jeho legitimita byla pochybná. Pokus o znovuzřízení jednotné církve touto cestou končil neúspěchem. (Jedin, 1990)

Kostnický koncil

Kostnický koncil byl svolán zásluhou německého krále Zikmunda, který prokázal v této otázce obratnost a vytrvalost. Uspořádání koncilu ohlásil křesťanstvu v dopise 30. října 1413. Král Zikmund a Jan svolal kostnický koncil, který se konal od roku 1414 do 1418 v říšském městě Kostnici na Bodamské jezeře a měl 45 zasedáních. Byl považován Janem XXIII. za pokračování pisánského a doufal, že bude potvrzen úřadu. Zvláštností tohoto koncilu bylo hlasování ne podle hlav, ale podle národů. Také jako v Pise byli zde osobně přítomni biskupové a opati v menšině proti prokurátorům. Kostnický koncil trval déle než všechny předchozí koncily, který vyřešily úlohy během týdnů či měsíců. Celkově se odhaduje, že se ho účastnilo celkem 15 000 až 20 000 cizinců. Byly slyšet všechny řeči tehdy známého světa a koncil se stal místem výměny duševního života. U tohoto koncilu se naskytlo znovuzřízení církevní jednoty. Martin V. po pětileté lhůtě zahájil nový koncil v Pavii, který byl přeložen později do Sieny. Ten byl však rozpuštěn z důvodu slabého obeslání. Po dalších sedmi letech byl Martinem vyhlášen koncil do Basileje. (Jedin, 1990)

Další významný koncily

V dalších letech se uskutečnilo mnoho dalších koncilů, mezi které můžeme zařadit např. basilejský koncil, který se konal dne 23. července 1431. Další zdokumentovaný koncil

byl zahájen 9. dubna 1438 ve ferrarské katedrále. Poslední lateránský koncil proběhl od roku 1512-1517. Byl ukončen ve 12.zasedání 16.března 1517 a 31. října téhož roku přibil Martin Luther svých 95 thesí na portál wittenberského zámeckého kostela. Závěrečným koncilem v tomto období byl tridentský koncil. (Jedin, 1990)

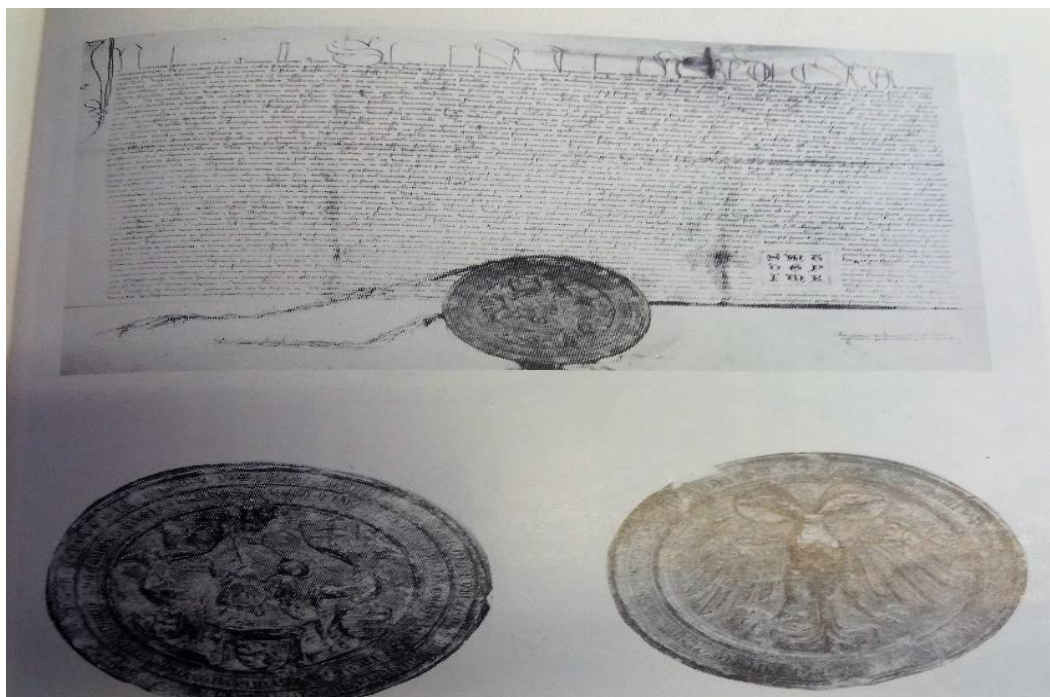
2.5.6 Archivní materiály z Jihlavy

Listiny se řadí k nejstarším písemnostem archivu. Nejstarší skupinou byla privilegia, která udělovali čeští panovníci a přicházeli do města hned krátce po vydání. Největší význam měla privilegia císaře Karla IV z roku 1359 a Zikmunda z roku 1436, která souvisela s vyhlášením kompaktát. (Hoffmann, 1971)

Tabulka 8 - Panovnické listiny vydané v Jihlavě související s cestou přes Jihlavu

Datum	Panovník	Důvod cesty
7.prosince 1421	Zikmund – král římský, uherský a český	Potvrzení městu Jihlavě všechna privilegia, která udělili čeští králové a moravská markrabata
12.srpen1436	Zikmund – císař římský, král uherský a český	Potvrzení Jihlavským všechna privilegia, zejména privilegium udělené Karlem IV.1359
21.září 1453	Ladislav – král uherský a český	Posílá do Jihlavy Erasema Fewchtera, aby připravil ubytování pro královský dvůr
30.září 1453	Ladislav – král uherský a český	Oznámení ministru a radě v Jihlavě jejich dotaz, že posílá do Čech posla
18.října 1453	Ladislav – král uherský a český	Potvrzení všech práv purkmistru, rychtáři a obci jihlavské
23. března 1454	Ladislav – král uherský a český	Žádá rychtáře a šéfy města Jihlav o dohled nad horníky královských dolech

Zdroj: (Hoffmann, 1971)

Obrázek 12 - Císař Zikmund Lucemburský potvrzuje Jihlavským všechna privilegia, která jim byla udělena, pečeť vydavatele (Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě, 1991)

2.5.7 Jednání o kompaktáta v Jihlavě 1436

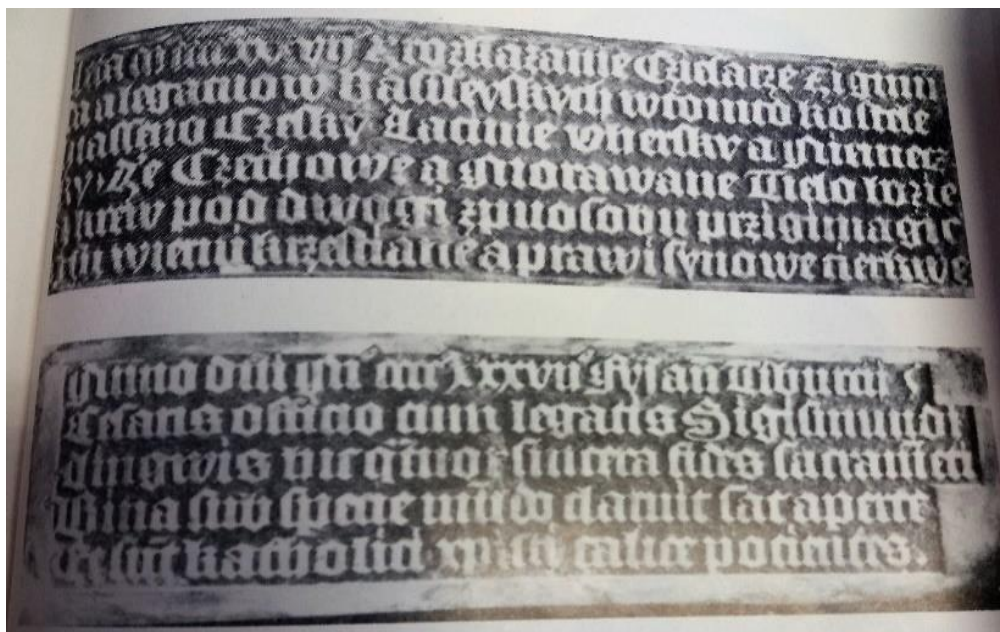
Pro historii Moravy má neocenitelný význam jednání husitů s basilejským koncilem, které se odehrávaly roku 1435 v Brně a roku 1436 v Jihlavě. Dochované záznamy jednání o dané situaci v zemi a v obou městech vedli legáti a jsou považovány za cenný, avšak méně využívaný pramen.

Město Jihlava bylo zvoleno českými panovníky za dějiště významných historických aktů. Jihlavu často navštěvoval Přemysl Otakar II. a ve 14. století se zde konalo jednání Zikmunda a v roce 1421 navštívil Jihlavu znovu. Obyvatelé Jihlavy byli přítomni u panovnických přísah stavům a jiných velkých událostí. Snahou kompaktáty v Jihlavě bylo uzavřít náboženské úmluvy mezi sněmem Království českého a Markrabství moravského a legáty basilejského koncilu. Tyto úmluvy byly vyhlášeny v Jihlavě ve dnech 2. – 5. července 1436 a patří k nejvýznamnějším dokumentům evropské historie 15. století.

Podrobné zmínky závažných otázek, které se řešily během jednání a názorů jednotlivých skupin jsou zachyceny v denících legáta Tomáše Ebendorfera z Haselbachu a Jana Tourského. Zikmund se svou císařovnou Barborou přijel do Jihlavy

5. června. Markrabě moravský a vévoda rakouský Albrecht přijel do města až 19. června. Na zasedání chyběl ten nemocnější, Oldřich z Rožmberka a basilejské zastoupení mělo v čele čtyř hlavní představitelů: biskupa kostnického, papežského auditora, mistra Martina a faráře. Na jednání v Jihlavě se mimo přímých účastníků shromáždil i lid. Všechny tři hlavní strany si chtěli prosadit své zájmy: husité vymoženosti revolučních převratů, císař Zikmund svůj trůn v Čechách a legáti jednotu církve. V dalším jednání bylo hlavní otázkou potvrzení kompaktát, která byla uspokojivě vyřešena. Základem jednání v Jihlavě byly čtyři artikuly, které dostaly již na svatomartinském sněmu v Praze roku 1433 název kompaktát. Ze čtyř artikulů: článek o přijímání podobojí, o svobodném hlásání slova božího, o trestání smrtelných hříchů a držení světských statků duchovními osobami se podařilo naplnit pouze tři. Čtvrtý, který v sobě odrážel očištný proces se záhy vymkl z rukou obhájcům a vykonavatelům a postupně se rozplynul do ztracena. Dne 3. července byly listiny zpečetěny, avšak k vyhlášení kompaktát ještě nedošlo. Následujícího dne se projednávala ratifikace úmluv a k slavnostnímu vyhlášení na jihlavském náměstí došlo 5. července. Zikmund dal sepsat 20. července pro představitele českého království listinu, kde byly zajištěny jejich práva. Především se zaručil dodržování kompaktát, která byla uzavřena mezi českým královstvím a koncilem basilejským. Vyhlásil mír mezi Čechy a ostatními křesťany.

Zikmundovo privilegium z 5. srpna jako jediná listina potvrzuje všechna jihlavská práva. Jedná se o velký pergamen se všemi znaky císařské listiny a s velkou Zikmundovou pečeti, která kromě všeobecných potvrzení jihlavských práv obsahuje i v plném znění listinu Karla IV. z 27. května 1359, kdy bylo obyvatelům Jihlavy potvrzeno městské horní právo. Po téměř tříměsíčním jednáním Jihlavě bylo uzavřeno příměří a revoluční období husitů. V Jihlavě nebylo dosaženo jen dohody s církví, ale také narovnání Zikmunda, ačkoliv se jevil jako nespolehlivý císař. Vyhlášení kompaktát vedlo k úspěchům české reformace. (Měřinský, 1991), (Šmahal, 1992)

Obrázek 13 - Kompaktátní desky původně umístěné na zdi kaple Božího těla na Novém městě pražské na paměť čtení kompaktát v roce 1437, nahoře český text, dole latinský text (Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě, 1991)

2.5.8 Králové v Jihlavě a zemské sněmy

V roce 1486 byla Jihlava svědkem návštěvnosti dvou králů. Ve městě pobýval již Václav I. a jeho syn Přemysl, který se stal později i českým králem. Jihlavu znal i Jan Lucemburský a Karel IV. dále také moravští markrabí jako Jan Jindřich, Jošt či Prokop. Jihlava je proslulá i králem a císařem Zikmundem, který je spojen především s rokem 1436, kdy se konalo velké jednání o přijetí kompaktát. V Jihlavě se konaly i zemské sněmy. V roce 1449 se konal velký sněm, který pojednával o rozbrojích mezi Čechy a Moravou. Tohoto sněmu se zúčastnil i Jiří z Poděbrad, který zastával funkci vůdce za husitskou stranu. V roce 1454, přesněji 3. října přijel král Ladislav do Jihlavy a byl slavnostně přivítán Jiřím z Poděbradským. Uherský král Matyáš pobýval v Jihlavě v květnovém a červnovém měsíc roku 1471 po dobu jednání a volby nového českého krále. Roku 1486, 28. srpna se sešli ve městě Jihlavě dva králové a to Matyáš, král uherský a Vladislav, král český. Zabývali se projednáním a uzavřením některých úmluv na kterých se nemohli dohodnout již v Olomouci. Mezi králi bylo ujednáno, že po smrti jednoho přibude jeho království druhému a dále navrácení majetku i duchovních statků. Obyvatelé Jihlavy i v dalších letech spatřili mnoho dalších významných českých panovníků díky vhodné poloze města ať už při slavnostních či válečných příležitostech. (Hoffmann, 1958), (Hoffmann, 1961)

3 Diskuze

Tato bakalářská práce vznikla převážně studiem odborné historické literatury a návštěvou jihlavského archivu. Tématem Dějiny cestovního ruchu ve středověku se přede mnou zabýval student ze Západočeské univerzity v Plzni na fakultě filozofické Daniel Martínek v roce 2015. Na Vysoké škole polytechnické Jihlava v roce 2012 byla sepsána bakalářská práce na téma Historie cestovního ruchu, která se zabývá okrajově i cestovním ruchem ve středověku. K zdůraznění významu forem turismu významně přispěl RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc. a PhDr. Dana Zažímalová v titulu Příspěvek k historii forem turismu ve školním časopise Studia Turistica, který vyšel v roce 2018. Nenašla jsem žádnou zahraniční práci, která by se týkala cíle této práce.

Závěr

Tato bakalářská práce je zaměřena na dějiny cestovního ruchu ve středověku s doplněním o významné události v historii tohoto období. Cílem této bakalářské práce bylo zhodnocení pomocí studia archivních materiálů a historické literatury zjistit nejstarší formy turismu ve středověku.

Je nutné si uvědomit, že cestování probíhalo již odedávna a setkáváme se vzdálenými formami turismu i ve starších dobách. Ve středověku se začíná formovat náboženský turismus a postupně se vytváří pracovní a diplomatické cesty panovníků, do kterých spadají koncily, holdovací cesty a přísahy, korunovace králů, diplomatická jednání, účasti na sněmu a vydání kompaktát. Důkazem je řada odborných historických publikací, které se zaměřují na toto téma, kde dochází k významným setkáním především vyšších vrstev společnosti. Účastníky těchto diplomatických cest byli císaři i jejich manželky, králové i královny, knížata, a také církevní hodnostáři kardinálové, papežové, biskupové a mimo jiné i kronikáři, kteří zaznamenávali celkový průběh sněmů.

Církevní koncily měly v pozdním středověku významné postavení, které se konaly již v antice a dále konáním pokračovaly až do novověku. Shromáždění církevních hodnostářů povolaným papežem rozhodovali o záležitostech křesťanské víry, která potřebují potvrzení papežem. Středověká společnost byla silně ovlivněna náboženstvím a její tematikou, které mělo velký dopad na průběh cestování.

Součástí pracovních cest byly také holdovací cesty panovníků, které se uskutečňovaly v pozdním středověku a přecházely do raného novověku. Významným místem pro konání těchto cest bylo město Vratislav a dále vedlejší země České koruny. Hlavním důvodem pro konání holdovacích cest byly věrnostní přísahy a sliby, řešení politických náležitostí, církevní i světské slavnosti, domlouvání sňatků či udělování privilegií. Diplomatickými i holdovacími cestami proslul král Jan Lucemburský, který položil základ úspěšné teritoriální politiky a v knížectvích prosadil svou svrchovanost. Na jeho úspěchy navázal jeho syn Karel IV., který byl úspěšným vladařem.

Z dochovaných archivních materiálů města Jihlavy, které se týkají tohoto tématu se příliš mnoho událostí nezaznamenalo. Avšak hlavním důkazním materiálem jsou dochované historické listiny, které pojednávají o udělování privilegií českých

panovníků. Tyto listiny se zmiňují o účasti císaře, krále Karla IV. a císaře, krále Zikmunda Lucemburského. Město Jihlavu navštívilo z různých politických důvodů i mnoho dalších králů např. Jan Lucemburský, Václav I., Přemysl Otakar II., Vladislav či Jiří z Poděbrad.

Význam a jedním z nejdůležitějších dochovaných materiálů je jednání o kompaktát v Jihlavě, které se uskutečnilo v roce 1436. Toto jednání, které trvalo po dobu necelých třech měsíců zachycuje uzavření míru mezi katolickou církví a husity na základě vyhlášení kompaktát pro království české a markrabství moravské. Vydání kompaktát v Jihlavě vedlo k úspěchu české reformace a celkově je toto jednání bráno jako velmi cenný pramen.

Závěrem bych chtěla říci, že i když se MICE turismus jako jedna z forem cestovního ruchu datuje do novodobého cestovního ruchu, můžeme se s jejími prvními znaky setkat již ve středověku. Hlavním rozdílným důvodem oproti aktuální době bylo, že tyto znaky se týkaly pouze příslušníků nejvyšších společenských tříd. U nižších tříd se tato forma turismu začala rozšiřovat až v pozdějších dobách.

Cíl bakalářské práce Studium archivních materiálů a historické literatury zjistit nejstarší formy turismu ve středověku byl splněn. Touto prací reaguji na článek vydaný časopisem Studia Turistica a prohlubuji vědomí o této problematice.

Seznam použité literatury

Literatura

- Borovička, M., 2010. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7432-033-01
- Čorej, P., 2006. *Dějepis pro střední odborné školy*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-194
- Galvasová, I., 2008. *Průmysl cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. ISBN 978-80-87147-06-1
- Gúčík, M., 2001. *Cestovní ruch pre hotelové a obchodní akademie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství. ISBN 80-08-03071-2
- Gúčík, M., 2010. *Cestovní ruch, Úvod do štúdia*. Banská Bystrica: Slovak-Swiss Tourism. ISBN 9788089090808
- Hoffmann, F., 1958. *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy*. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství.
- Hoffmann, F., 1961. *Jihlava v husitské revoluci*. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství.
- Hoffmann, F. K. K., 1971. *Archiv města Jihlava do roku 1848, Listiny*. Jihlava: Archiv města Jihlava.
- Holá, M., 2012. *Holdovací cesty českých panovníků do Vratislavi: v pozdním středověku a raném novověku (1437-1617)*. Praha: Casablanca. ISBN 978-80-87292-18-1
- Indrová, J., 2004. *Cestovní ruch I.* Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0799-4
- Jedin, H., 1990. *Malé dějiny koncilů*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství.
- Linderová, I., 2015. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. Praha: Idea servis. ISBN 978-80-85970-86-9
- Měřinský, Z., 1991. *Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě (1436-1991)*. Brno-Jihlava: Muzejní a vlastivědná společnost. ISSN 80-85048-329
- Ohler, N., 2003. *Cestování ve středověku*. Jinočany: H & H. ISBN 80-86022-90-0.
- Rux, J., 2014. *Dějiny turismu: vysokoškolská skripta*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-87035-92-4

Šmahal, H. J. H. S. R. a. d., 1992. *Jihlava a Basilejská kompaktáta 26.-28. červen 1991 : sborník příspěvků z mezinárodního sympozia k 555. výročí přijetí Basilejských*. Jihlava: Muzeum Vysočiny ve spolupráci s Okresním archivem. ISBN 80-90059-4-2

Vurm, B. F. Z., 2016. *Karel IV.: rytíř potník, král, císař*. Praha: Knižní Klub Universum. ISBN 978-80-242-5294-0

Internetové zdroje

Dvořáčková, D. Z. J., 2010. *Dvory a rezidence ve středověku XLIV.*, [online].

[cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/dvory-a-rezidence-ve-stredoveku-xliv-6646161>

Dvořáčková, D. Z. J., 2010. *Dvory a rezidence ve středověku XLV.*, [online].

[cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/dvory-a-rezidence-ve-stredoveku-xlv-6646173>

Havel, M. J. K., 2008. *Vademecum pro profesionály ve světě MICE*. [online].

[cit. 2018-08-20]. Dostupné z: http://mmr.cz/getmedia/2909e306-3775-4cc5-95e8950d6950852d/GetFile3_4

Rux, J., 2018. *Studia Turistica*, Jihlava: Vysoká škola polytechnická v Jihlavě. [online].

[cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <http://www.vspj.cz/soubory/download/id/6699>